Protoiereul Ioan Naumovici

„Cel ce locuieşte în ajutorul Celui Preaînalt...”

(Psalmul 90)

Protoiereu
Ioan Naumovici

„CEL CE LOCUIEȘTE ÎN AJUTORUL CELUI PREAÎNALT...”

Biserica Sfântul Nifon
Patriarh al Țarigradului
2006

nufrie Gruşkevici este cel mai tare gospodar nu numai în cătunul său, ci şi în toate părţile noastre. De dai ocol tuturor cătunelor şi satelor de pe o rază de o sută de verste în jur, n-ai să-i găseşti altul asemenea. Unii zic că ar avea cam o sută de ani, mai mult sau mai puţin cu unul, dar acestea sunt vorbe goale; lumea turuie degeaba cum adesea e năravul pe la noi. După însemnarea din metrica de la biserică reiese că are optzeci şi doi de ani şi în toată mahalaua mai sunt doar doi de acelaşi leat cu el: Semion Pokotilo şi Mariuşka cea oarbă. Dar nici aceştia nu se pot asemăna cu el. De patru ani de zile Semion nu mai coboară de pe cuptor, iar în gură nu mai are nici un dinte sănătos. Mariuşka nu mai vede de zece ani, zace chircită într-un pat din izba unui nepot, cu greu poate merge cu cârjele până-n prag şi de-abia mai şopteşte un Tatăl nostru.

Onufrie nici măcar nu e cărunt cu totul, are dinţii tari, îşi poartă singur gospodăria, fie vremea bună-rea merge la biserică şi iarna şi vara, cu toate că la noi sfântul locaş se află pe un povârniş tare prăvălit, cântă toată slujba şi nimeni nu citeşte aşa de tare şi pe înţeles paremiile şi Apostolul. Din cauza asta lumea răstălmăceşte în fel şi chip multe despre anii şi despre bogăţia lui.

Unii dau din gură precum că ar fi dezgropat un căzănel de aramă plini cu bani de aur; alţii mai isteţi până la genunchiul broaştei spun că un vegetarian oarecare i-a dat o iarbă fermecată şi că el însămânţează această iarbă în prisaca lui, însă lumea nu o poate vedea, pentru că ea se arată, zice-se, numai aceluia care ştie o zicere secretă.

Au mers buluc poporeni de-ai noştri, ca să iscodească totul, dar Onufrie e un om zgârcit la vorbă, nu-i place să trăncănească, iar când cineva ia vorba despre iarba aceia, el zâmbeşte câteodată şi zice: „N-am o singură iarbă, ci patru..."

Onufrie are de-acum strănepoţi, iar neamul i s-a înmulţit atât de mult, încât atunci când se adună la el rubedeniile, căci fiii şi surorile, nepoţii cu nevestele se întâlnesc mereu, vecinii aleargă să se uite ca la o minune. Şi toţi sunt de-acum gospodine şi gospodari îndestulaţi şi de prima mână, iar copii lor se vede că sunt de neam bun: toţi frumoşi, sănătoşi şi aşezaţi - să-i tot admiri!

Nimic de zis: măcar că Onufrie e bogătan, lumea ţine la el. E un om drept, cu inima bună, întotdeauna gata să dea un sfat bun, să ajute la nevoie pe un sărman. Până şi panii şi jidovii îi cer câte un sfat bătrânului Onufrie, când se întâmplă câte un necaz, iar cuvântul lui înseamnă mult pentru ei.

De doi ani de zile este văduv şi plânge încă după bătrânica lui, cu osebire la biserică, atunci când diaconii cântă la parastas „Veşnica pomenire". Şi-a dus zilele alături de răposata vreme de şaizeci de ani şi în tot timpul acesta nu s-a auzit între ei o vorbă de supărare

sau de ocară, de parcă au fost doar un suflet în două trupuri. Într-un cuvânt, au trăit în pace şi atât de pilduitor, că se poate zice: Dă, Doamne, la tot creştinul o asemenea căsnicie şi o asemenea binecuvântare dumnezeiască!

Nu ştiu, dragi cititori, ce credeţi despre iarbă: aşa-i sau nu-i aşa. Eu însă voi descrie tot ce ştiu, aşa cum l-a lămurit Onufrie însuşi pe nepotul său Nikolai, fiul unui nepot de frate, un flăcăiaş foarte ager la minte. Nikola a mers la Lvov, la gimnaziu, şi a ajuns până în clasa a şasea, dar după moartea tatălui său a lăsat învăţătura, s-a întors acasă şi s-a apucat de gospodărie. L-au tot descusut oamenii şi despre căzănelul cu aur, şi despre iarbă, că l-a apucat şi pe el curiozitatea să afle toate chiar de la bătrân. Odată, după terminarea slujbei la biserică, Nikola şi-a însoţit bunicul până acasă, l-a lăsat să mănânce un pic ce-a dat Dumnezeu, cum se zice, şi iată ce discuţie a urmat apoi între ei.

Nikolai: Bunicule, de mult voiam să-ţi cer un sfat. Ce să fac? Să-mi termin studiile la Lvov sau să rămân în gospodăria părintească?

Onufrie: Şi aşa-i bine, şi aşa-i nu-i rău, dar mai bine ca orice e să faci ce ai plăcere.

Nikolai: La drept vorbind, de plugărie am mai mare plăcere, dar aş avea şi mai mult spor în toate, dacă aş cunoaşte ceea ce cunoşti tu. Că multă lume, bunicule, şuşoteşte că tu sau tatăl tău aţi găsit, cică, un cazan cu aur. Iar alţii vorbesc despre nu ştiu ce iarbă: că tu o semeni în prisacă şi că ea îţi dă atâta spor în gospodărie, ba chiar, chipurile, de aceea eşti aşa de zdravăn la vârsta ta.

Onufrie: N-am să-ţi vorbesc despre cazan, băiete, pentru că eu însumi nu ştiu nimic, iar în privinţa ierbii îţi spun drept că am patru ierburi şi pentru fiecare din ele am o zicere deosebită. Alta ar fi treaba dacă ai fi ferm hotărât să rămâi acasă şi să te apuci de agricultură. Îţi voi da aceste ierburi, dar făgăduieşte-mi că le vei semăna şi le vei creşte aşa cum îţi voi spune eu.

Nikolai: Ah, bunicule, drăguţule! Pot eu să nu-ţi dau ascultare!

Onufrie: Ei, bine. Mai întâi şi întâi trebuie să-ţi spun că iarba cea mai însemnată prin mijlocirea căreia am primit şi viaţă lungă, şi tot binele, şi cinstea oamenilor, se numeşte rugăciune.

Ascultă, Nikola! Tatăl meu avea o gospodărie bogată şi când a simţit că i se apropie sfârşitul, m-a chemat la el şi mi-a spus: „Onufrie, a venit timpul să mă odihnesc în pace, iar tu vei lua în primire tot ce am agonisit eu cu atâta trudă. Dar am o mare comoară, pe care vreau să ţi-o dau eu însumi, din mână în mână. Păstreaz-o şi vezi să nu-ţi iasă din casa ta. Dacă focul – Doamne păzeşte! – ţi-ar cuprinde casa, să scoţi afară mai presus de orice această comoară, ca să nu se piardă. Să ardă totul în foc, dar dacă vei păstra comoara şi ea va fi aproape de inima ta, vei dobândi din nou tot binele şi nici un vrăjmaş nu te va înfricoşa." Spunând aceste cuvinte, răposatul tata a băgat mâna sub pernă, a scos de acolo această cărţulie şi mi-a dat-o. Mi-am lipit fruntea de mâna lui şi i-am udat-o de lacrimi. Dreaptă a fost mâna aceea: ea m-a crescut, ea m-a adus între oameni, ea m-a îndreptat spre lucrurile cele bune! I-am

spus tatei: „Tăicuţule, spusa ta e sfântă pentru mine şi voi păstra această carte, ca pe un odor sfânt. Chiar de-ar fi să pierd totul pe lume, am să le las pe patul de moarte această carte copiilor mei!" Aceasta este Psaltirea! Vezi tu, odinioară se socotea că este o mare cinste când cineva cunoştea Psaltirea, azi însă voi luaţi în derâdere pe cei care citesc Psaltirea... Păcat!... Deci, ţi-am spus că prima iarbă este rugăciunea, iar acum adaug: şi Cuvântul lui Dumnezeu.

Eu n-am uitat niciodată rugăciunile, nu am trecut niciodată peste slujba de la biserică, niciodată n-am mâncat de frupt în post; am iubit pe Maica noastră sfânta Biserică, am cinstit preoţimea, pe părinţii noştri duhovniceşti, pentru că aduc jertfă pentru toată lumea creştină şi ne luminează cu lumina credinţei şi învăţăturii. Şi să-ţi spun ceva: eu însumi m-am mirat cum am reuşit în toate, cum totul a mers strună, cum am fost întotdeauna sănătos şi vesel. Mă scol dis-de-dimineaţă, mă spăl, închid uşa cu zăvorul, ca să nu vină nimeni să mă supere, şi încep să mă rog. Pentru mine rugăciunea nu-i povară, nu-i greutate, ci e ceva deosebit de plăcut... Căci ce poate fi mai dulce decât să te înalţi sufleteşte la Domnul laolaltă cu îngerii lumeşti, care-L slujesc necontenit? Mă rog, iar în inimă am o bucurie, o fericire atât de mare încât mi-e cu neputinţă să povestesc. Îţi spun cinstit: mă despart cu greu de rugăciune. Iar unii oameni socot că rugăciunea e împovărătoare, că e un fel de pedeapsă! Cât de nefericiţi sunt, deoarece nu ştiu că pentru om nu există nimic mai dulce pe lume!

Când mă rog Tatălui Ceresc nu mă gândesc la ce foloase voi trage din asta. Tatăl Ceresc nu m-a făcut pentru deşertăciunile şi zădărniciile din această lume! Mă supun în faţa înţelepciunii Lui şi primesc smerit din mâinile Lui tot ce-mi dăruieşte. Mă rog din tot sufletul şi, chiar de s-ar pierde tot bunul agonisit de mine, pare că nu voi putea să mă rup de rugăciune. Până la urmă ce înseamnă bunul nostru: gospodăria, bogăţia noastră? Praf şi pulbere – nimic altceva! Dar trebuie să ştii că Dumnezeu îl ajută în toate pe omul cucernic, nevoitor în rugăciune şi îi îndreaptă totul înspre folos şi bine, chiar şi nenorocirile. După ce mă rog puţin, umblu fără nici o fereală toată ziua şi nu mă tem de nimic. În sufletul meu este atâta bucurie şi atâta veselie, de nici nu pot povesti, iar veselia sufletului înseamnă sănătate şi viaţă lungă.

Tristeţea nu are cale în inima mea, căci ce rău mă poate atinge când sunt sub acoperământul Tatălui Ceresc în Carele am fost învăţat să nădăjduiesc încă din tinereţe? Ia, Nikola, îţi aduci aminte de psalmul nouăzeci?

Nikolai: O leacă... Nu l-am învăţat la şcoală.

Onufrie: Tocmai asta e, că proaste sunt şcolile astea ale voastre! Toate s-au întors cu susu-n jos! Pe pământ rusesc - şi nu se învaţă pe ruseşte. Dar nu, se va îndura odată Domnul de norodul pravoslavnic. Nu se va învăţa atunci înţelepciunea Lui cu vorbe străine, împrumutate, ci cu vorbe de-ale noastre, ruseşti, materne, iar atunci lumina învăţăturii se va revărsa în norod!... Dar ce spuneam?... A, mi-am adus aminte. Aveam obiceiul ca în fiecare seară să citesc acest psalm

nouăzeci şi, în timp ce rosteam aceste cuvinte, înconjuram toată curtea. Văzându-mă cum merg aşa, oamenii gândeau câte şi mai câte despre mine, iar după aceea începeau să povestească tot felul de scorneli. Dar n-am făcut nici o vrăjitorie, ci doar mi-am îngrădit moşioara mea, munculiţa mâinilor mele cu acest cuvânt al lui Dumnezeu. Uite, acuş o să începi şi tu să te gospodăreşti. Te sfătuiesc să faci aşa cum am făcut şi eu în fiecare seară înainte de a merge la culcare: după ce te rogi laolaltă cu cei ai casei în faţa sfintelor icoane, ieşi în ogradă şi înconjoară toată gospodăria, iar când mergi, repetă din toată inima aceste cuvinte: *Cel ce locuieşte în ajutorul Celui Preaînalt, întru acoperământul Dumnezeului Cerului se va sălăşlui. Îi va zice Domnului: „Tu eşti sprijinitorul meu şi scăparea mea; El este Dumnezeul meu, şi voi nădăjdui într-Însul."*

Iată ce înseamnă aceasta: acela care crede cu tărie în mila, în ajutorul lui Dumnezeu, acela va trăi ca sub acoperământul a Însuşi Tatălui Ceresc. Aşa cum copilul gospodarului nu se teme de nimic în casa lui părintească şi trăieşte fără griji, tot aşa şi orice om se poate adresa cu nădejde, cu încredere şi îndrăzneală către Domnul Dumnezeu: *Că El te va izbăvi din cursa vânătorilor şi de cuvântul tulburător.*

Aşa cum vânătorul sau pescarul pândeşte pasărea sau peştele, tot aşa şi oamenii aruncă plasele, ca să se prindă unii pe alţii cu fapta sau cu vorba. Uite tu, băiete, ai fost la Lvov, ai văzut acolo tribunale şi adunările de zemstvă, ai ascultat de multe ori pledoariile avocaţilor apărători şi ştii cum fac beznă absolută dintr-un lucru clar ca lumina zilei, iar din

noapte fac zi; cum preschimbă adesea adevărul în neadevăr, pentru că aşa-i tagma lor. Însă dacă o să trăieşti după voia lui Dumnezeu, nu vei avea treabă cu nici un judecător şi nu vei fi prins în plasă. Nu pot face nimic împotriva ta cu vorbe tulburătoare, altfel spus cu uneltiri şi cu urzeli de tot felul, căci se întâmplă deseori ca unii oameni să comploteze împotriva cuiva, să-l încurce pe acela în nu ştiu ce „dosar", să pună martori mincinoşi şi să-l facă să piardă. Însă dacă tu vei ajunge nevinovat într-un astfel de „dosar", la tribunal Domnul va îndrepta astfel lucrurile, încât vei ieşi absolvit de vină şi cu cinste.

Dar să citim mai departe: *Cu spatele te va umbri şi sub aripile Lui vei nădăjdui.*

Aceste cuvinte înseamnă: El te va acoperi cu spatele Său şi sub aripile Lui vei trăi liniştit, fără să te ajungă vreun necaz!

Adevărul Lui ca o pavăză te va înconjura. Nu te vei teme de frica de noapte, de săgeata ce zboară ziua, de lucrul ce umblă în întuneric, de reaua întâmplare şi de demonul cel de amiază.

Adevărul Lui, dreptatea Lui, care se dau fiecăruia după faptele sale, vor fi pentru tine armă şi scut: nu te vei teme nici de duhurile rele ale nopţii, nici de săgeţile ce zboară în plină zi, nici de nenorocirea, care stă ascunsă şi pândeşte în întuneric, nici de păţanii rele şi primejdii, care se petrec la lumina zilei.

Dacă vei trăi aşa cum porunceşte Dumnezeu, dacă vei fi vrednic ca adevărul şi dreptatea Lui să fie arma şi scutul tău, nu vei cunoaşte nici o primejdie, nu te vei

teme nici de năpastele oamenilor, nici de vrăji, nici de farmece, nici de diavolul însuşi.

Cădea-vor dinspre latura ta o mie şi zece mii de-a dreapta ta, dar de tine nu se vor apropia.

Chiar de se va întâmpla să mergi la război, la luptă, de-ar fi să cadă o mie de oameni de-o partea a ta şi zece mii de cealaltă parte, tu vei rămâne întreg şi nevătămat, glonţul nu te va atinge, nici un fir de păr nu se va mişca de pe capul tău.

Însă cu ochii tăi vei privi şi răsplătirea păcătoşilor vei vedea.

Vei rămâne teafăr, vei trăi şi vei vedea cu ochii tăi ce răsplată vor primii păcătoşii: beţivii, leneşii, desfrânaţii, care nu trăiesc în cinste cu soţiile, care le dau copiilor un exemplu rău şi necreştinesc. Am văzut mulţi păcătoşi la viaţa mea, dar toţi nu ştiu cum s-a făcut că au dispărut, n-a rămas nici urmă de ei. Dar gălăgie făceau, tare multă gălăgie. Trăiau ca şi cum n-ar fi Dumnezeu, nici Judecata de Apoi, nici altă viaţă veşnică pe ceea lume! Cred că ai auzit ce acareturi bogate au fost cândva în aşezarea Stepanovilor? Acolo în grajduri se aflau câte zece cai din cei care azi nu se mai văd nicăieri, câte doisprezece boi, dar câte vaci şi alte vite, că nu le mai poţi număra! Acolo erau patru oameni gospodari din neamul Stepanciuk, toţi patru bogaţi de nu le găseai pereche. Iar azi acolo-i doar arătură, iar peste locul unde se aflau casele, grajdurile, şurile, trece plugul! Totul a pierit, s-a risipit: ba de foc, ba de oameni răi, ba de boli. Din tot neamul Stepanciuk azi au mai rămas numai doi, vin şi pe la poartă pe la mine după milostenie: Nichita schilodul, şi Vlas cel cu

ochii încrucişaţi. Iată ce înseamnă să vezi răsplătirea păcătoşilor! După fiecare păcat urmează şi pedeapsa, mai devreme sau mai târziu, dacă nu în lumea aceasta, atunci neîndoios că după moarte, în cealaltă lume, deşi pedeapsa vine des încă de pe aici, în această viaţă.

Să citim mai departe: *Căci Tu, Domnul, nădejdea mea, pre Cel Preaînalt ţi L-ai făcut scăpare. Nu vor veni către tine rele şi bici nu se va apropia de locaşul tău. Căci îngerilor Săi le va porunci pentru tine ca să te păzească în toate căile tale. Pre mâini te vor înălţa, ca nu cumva să împiedici de piatră piciorul tău. Peste aspidă şi vasilisc vei păşi şi vei călca peste leu şi peste balaur.*

Auzi, Nikolai? De vei nădăjdui în Dumnezeu şi vei urma legea Lui sfântă nici un rău nu te va atinge; vei fi sănătos, pentru că bolile noastre, deşi nu toate, dar cele mai multe, apar din cauza necumpătării, a lăcomiei de mâncare, din cauza desfrâului şi a păcatelor. Dacă îţi vei pune nădejdea în Dumnezeu, vei ieşi nevătămat din cele mai primejdioase păţanii. De multe ori şi eu am ajuns să fiu în astfel de situaţii şi cu adevărat că numai mila lui Dumnezeu şi îngerul păzitor m-a salvat de la moarte şi de la mare nenorocire. Taman aşa se spune şi la psalm, că Domnul porunceşte îngerilor Săi să te păzească în toate căile tale, să te poarte pe mâini, ca să nu te împiedici cu piciorul de piatră. Am să-ţi povestesc o astfel de întâmplare.

S-a întâmplat demult, când la Volia a murit un preot, lăsând o văduvă cu copii mici. Răposatul nostru părinte Andrei Leviţki – cu sfinţii odihneşte, Doamne, sufletul lui! – păstorea atunci parohia. În anul acela,

chiar de Paşti, ceea ce nu s-a mai pomenit din moşi-strămoşi, a pornit deodată o vifornıţă cumplită şi un ger ca acela, că îţi era groază să ieşi până în ogradă. După ce a terminat slujba, părintele Andrei mă cheamă la el: „Trebuie – zice – să merg la Volia. Din nenorocire iepşoara mea e a făta, drumul e troenit, dar..." Nu a isprăvit ce-avea de spus, că eu am şi priceput despre ce-i vorba: „Acuşica, batiuşka, mă duc să înham caii mei". Eu n-am refuzat niciodată pe răposatul părinte Andrei şi nici pe vreun alt părinte duhovnicesc să le fiu de trebuinţă. Aşa m-a învăţat tatăl meu, iar el a primit această poruncă de la bunicul meu. Am mers degrabă, am înhămat căişorii, ne-am urcat în sanie eu şi batiuşka şi am purces la drum. Când am ieşit din ogradă... nenorocire. Parcă era sfârşitul de pe lume! Zăpada deasă îţi intra în ochi, troiene cât nişte munţi, adunate grămadă. „O să ne descurcăm oare cu drumul? - zice batiuşka. Nu-i mai bine să aşteptăm revărsatul zorilor?" „Nu, zic, să ieşim în câmp, acolo o să fie mai bine". Am ieşit în câmp, ne opintim pas cu pas printre troiene: întuneric beznă şi vifornıţă! Scrutăm prin ninsoarea deasă: nu se vede nici coada calului! Începem să îngheţăm de frig. „Batiuşka, zic, am pierdut drumul, rătăcim aiurea. Unde să fie Volia, dacă pe aici e o cruce, dar acolo crucea nu-i?!" Batiuşka coboară din sanie, bâjbâie după cruce – da, crucea stă! „Adevărat, zice, ne-am abătut de la drum şi nu se ştie unde ne aflăm." Ne-am troienit cu totul, caii erau uzi, parcă erau scoşi din apă, numai ţurţurii din coamă zdrăngăneau ca nişte clopoţei de gheaţă. Nu puteam merge nici înainte, nici înapoi! Batiuşka zice: „Să ne întoarcem acasă!" „Unde

acasă, îi răspund, dacă până şi urma noastră nu se mai cunoaşte?" „Ei, atunci mergi unde vrei, zice, numai nu sta pe loc, pentru că şi aşa îngheţăm şi noi, şi caii." Dau bice cailor şi-o luarăm iar din loc. Merg, merg şi iar merg, nu văd nimic-nimicuţa în faţa mea, simt doar că merg. Deodată parcă o putere neştiută m-a prins de mână: „Opreşte caii!" „Prrr!" trag de hăţuri şi caii se opresc. „De ce te-ai oprit, Onufrie? întreabă batiuşka. Mergi, nu sta că ne răzbeşte gerul." Şi eu aveam mâinile amorţite, pleoapele îmi îngheţaseră, dar ceva mă făcea totuşi să rămân pe loc. „Ei, zice părintele Andrei, dacă tot te-ai oprit, atunci coboară şi uită-te dacă nu este vreo urmă, poate vezi ceva." Aşa am şi făcut, dar de-abia ce-am sărit, m-am şi prăbuşit undeva. Strig: „Ajutor!" M-am ápucat cu mâinile de o tufă, stăteam atârnat într-o scobitură a unei râpe adânci, chiar deasupra prăpastiei. Aud cum plescăie valurile sub mine şi cum trosnesc sloiurile. Batiuşka sare din sanie, mă apucă de mână şi mă trage cu anevoie deasupra adânciturii. În timpul acesta s-a luminat puţin. Ne uităm în jur şi plesnim din palme de spaimă: un pas să mai fi făcut şi am fi fost morţi şi noi, şi caii! Am căzut amândoi în genunchi, ne-am rugat şi am mulţumit Domnului Dumnezeu că ne-a salvat ca prin minune de la pieire. Totodată am recunoscut locul şi am putut să ne îndreptăm spre Volia. Pe drum întreb:

- Batiuşka! Cine a fost cel care parcă mi-a strigat: „stai", şi a fost ca şi cum m-ar fi prins de mână?

- Chiar nu ştii? - zice. -A fost îngerul păzitor.

- Dar al cui, zic, al dumneavoastră sau al meu?

- Ei, asta nu se ştie: al meu, al tău sau, poate, al unui copilaş nevinovat: al tău sau al meu. Doară eu şi cu tine suntem oameni cu păcate.

După aceasta, Nikola, am înţeles bine cuvintele psalmistului: *Că îngerilor Săi va porunci pentru tine, ca să te păzească în toate căile tale...*

Ei, cum scrie mai departe? *Că spre Mine a nădăjduit şi-l voi izbăvi pre el, zice Domnul; îl voi acoperi pre el că a cunoscut numele Meu. Striga-va către Mine şi-l voi auzi pre el; cu dânsul sunt în necaz şi-l voi scoate pre el şi-l voi slăvi."*

La nevoie, la nenorocire, la necaz Domnul va fi cu tine şi îţi va fi mai lesne şi nu vei fi cuprins de deznădejde. Domnul te va scoate din orice primejdie, ba încă te va acoperi de slavă. Să-ţi povestesc prin ce-am trecut eu însumi. Uite cum s-au petrecut lucrurile. La noi în posad, chiar la intrare, în locul în care este casa de piatră a roşcovanului evreu Haskel, mai este încă o casă veche din lemn în care locuia un jidov şiret pe nume Mendel, care se apuca de tot felul de afaceri. Oamenii noştri s-au înnădit să meargă la el la câte un chefuleţ, la un pahar de mied; mergeam şi eu cu prietenii, dar mai răruţ. Ovreiaşul nostru vindea şi bilete de loterie de la stăpânire. Odată am băut cu prietenii câte un pahar de mied şi am avut plăcere să-mi încerc norocul. Am scos banii şi-i zic lui Mendel: dă-mi bilete! A băgat mâna în sertar, a scos trei numere, şi le-a notat. Am luat chitanţa, am învelit-o într-o hârtie şi am băgat-o în buzunar. În sâmbăta ce a urmat a avut loc tragerea la Lvov, iar numerele mele au ieşit câştigătoare. Era la noi în posad un beţivan cum nu se

mai află, îl chema Bartuşkevici. Era funcţionar de poliţie ieşit la pensie, fusese dat afară din serviciu din cauza beţiei. Umbla brambura pe la casele jidoveşti. Ajuta pe cei din mahala să intenteze procese, ba le scria la repezeală şi petiţiile. În momentele în care au venit numerele de la Lvov, el tocmai era la Mendel, care şi-a luat carneţelul cu numerele şi a început să noteze câştigurile în el. Bartuşkevici s-a aplecat şi el deasupra mesei şi se uita în carneţel dacă nu cumva a câştigat vreunul din posad, socotind că fericitul câştigător va da de băut. Şi deodată Bartuşkevici strigă ca luat de iele: „Uite un câştig de trei numere! Au ieşit toate trei numerele!" Evreul se-ngălbeni de ciudă şi-l apucă tremuriciul.

- Şi încă ce câştig! Patru sute de cervoneţi! - continuă Bartuşkevici.

Jidovul l-a apucat de umăr: taci! Însă Bartuşkevici ba să se domolească:

- Şi ştii cine a câştigat, Mendele? Onufrie Gruşkevici! Ştiu, eram acolo când a luat numerele. Primul a luat Derebeţki, al doilea Mikitovici, au pus câte juma' de rublă. Apoi a venit Onufrie şi a pus o rublă-ntreagă.

- Aşa e, zice ovreiul - dar taci, nu mai trăncăni. Nu-i aşa?

- De ce să tac? Acum mă duc să-i spun. E un om bun, nu se zgârceşte el la zece ruble pentru o asemenea veste. Poate c-o să dea şi mai mult şi tragem o băută...

- Dar eu, zice jidovul, am să-ţi dau o sută. Trebuie numai să ai minte... Vezi, aici nu-i nimeni...

- Ei, şi ce-i cu asta?

- Uite ce-i... În afară de noi doi, nimeni nu ştie că Gruşkevici a câştigat şi că are chitanţă.

- Şi?...

- Şi... Nu-ţi trebuie prea multă şiretenie ca să-i scoţi chitanţa din pungă, iar în locul ei să pui alta.

- Ba îţi trebuie multă şiretenie! răspunde Bartuşkevici. Onufrie nu bea niciodată mai mult de un pahar.

- I se poate pune mied mai tare, mai... iute, înţelegi?

- A! zice Bartuşkevici. Înţeleg! Mied din acela tare, cu un praf alb?

- Chiar şi aşa! - zice jidovul.

- Dar poliţia, anchetatorul, pe urmă doctorul, cercetările, autopsia... Te descoperă...

- Oi-vei! - strigă jidovul - vorbeşti aşa de parcă nu ai lucrat niciodată în poliţie şi nu ştii că astfel de afaceri se aranjează! Ştii doar ce vor spune doctorii, dacă se discută binişor cu ei mai înainte... Vor spune: „Atac de cord, moarte subită". Podgurski, judecătorul nostru, n-o să se amestece, când o să-şi primească partea lui şi totul o să fie aşa cum trebuie.

- Mda, mă rog... Aşa să fie, Mendele, cum zici tu! Dar eu cât primesc?

- O sută de ruble.

- Puţin.

- Na şi tu, dar cât vrei?

- O sută de cervoneţi.

Jidovul a vrut să riposteze, dar s-a răzgândit. Au bătut palma şi au băut câte un pahar de mied pentru moartea mea.

Eu însă uitasem cu totul de loterie. Numai în ajunul tragerii am visat o groapă largă şi adâncă; vreau să sar peste ea, îmi fac vânt şi cad pe partea cealaltă peste o cruce, iar crucea era murdărită în multe locuri. În acest moment m-am trezit, m-am uitat în jur: slavă Ţie, Doamne, mă aflu în patul meu. N-a fost decât un vis.

Nici n-am apucat să mă îmbrac şi să mă rog la Dumnezeu, când iată că vine Mendel.

- Pan Gruşkevici, vin la dumneavoastră cu o mare rugăminte. E o afacere bunuţă, oi-vei, ce bunuţă! O casă se vinde ieftin. Trebuie dat un acont, iar eu tocmai acum n-am bani. Am dat banii cu dobândă pe la oameni. Vă rog, împrumutaţi-mă cu 200 de ruble. Cu chitanţă, vă dau un procent bun ca dobândă.

Banii mei stăteau fără să circule. De ce, îmi zic, să nu-i dau? Să-i ia jidovul! Caut în sipet, scot un săculeţ cu bani de argint, număr exact 200 de ruble, leg banii într-o cârpă şi îi pun pe masă.

- Vai, să vă dea Dumnezeu sănătate, zice Mendel, că daţi o mână de ajutor la nevoie. Veniţi pe la mine să vă scriu chitanţa.

- Scrie aici, o să trimit pe cineva să cumpere un timbru fiscal.

- Cum să stau şi să scriu aici?! Ş-apoi unde-i adălmaşul?

- Dacă numai despre asta-i vorba, s-a găsi şi la mine.

- Nu, de cel de care am eu nu se găseşte! Ştiu doar că vă place ca la anumite ocazii să vă îndulciţi cu un

mied vechi, chihlimbariu, din acela care se cumpără numai pentru domni din cei mari.

- Ce vorbeşti, zic, aşa de dimineaţă să beau mied !?

- De ce nu! Am şi un peşte gustos, ştiţi, gătit aşa ca la noi, pe ovreieşte. După un asemenea peşte miedul merge straşnic.

De ce să nu recunosc, m-a ispitit jidovul – mă dau în vânt după peşte ovreiesc: iau legătura cu bani şi... haidem!

La Mendel l-am găsit pe Bartuşkevici, care era deacum... vesel. Când am intrat, s-a ridicat de pe locul lui, s-a înclinat ca şi cum ar fi vrut să facă o plecăciune, a dat o dată din cap, şi-a netezit mustaţa, a dat pe gât restul de votcă din sticluţa pe care o avea în faţă, a scuipat şi s-a aşezat la loc.

Mendel a şters praful de pe tejghea şi m-a poftit să mă aşez. Apoi s-a apropiat de Bartuşkevici, s-a uitat la el într-un fel mai special, cu reproş, şi i-a pus în faţă un timbru pregătit dinainte pe care l-a scos dintr-un dulăpior.

- Două sute de ruble pe un an cu şase la sută? - întreabă Bartuşkevici.

Am dat din cap afirmativ. Bartuşkevici, vechi om de cancelarie, a întocmit într-o clipită chitanţa. Evreul a semnat-o.

- Dar martorii? - întreb.

Chiar în acea clipă au intrat în cârciumă doi domni şi au semnat ca martori. După ce am primit câte un pahar de votcă de la Mendel, domnii au plecat în treaba lor.

Între timp s-a pus masa, s-a adus o farfurie cu peşte aromat cu tot felul de mirodenii şi cu piper şi cu un colac împletit ovreiesc. Eu şi Bartuşkevici am înfulecat cu poftă peştele, iar când am ajuns la fundul străchinii, apare Mendel cu miedul chihlimbariu. A pus primul pahar în faţa mea, al doilea în faţa lui Bartuşkevici şi al treilea sieşi.

- Ei bine, să ne dea Dumnezeu sănătate!

Apuc paharul, vreau să-l duc la buze şi văd că miedul e acoperit cu un strat subţire, albicios. L-am suflat, am gustat puţin şi tocmai voiam să dau totul pe gât aşa cum se cade, când de afară se aud ţipete, gălăgie, vaiete! Ne-am sculat pe dată în picioare, am lăsat paharele şi am ieşit în fugă afară.

Fusese prins un hoţ. Un mujic mărunţel trăsese un tăbuieţ din căruţa unui evreu şi o luase la fugă. Evreii l-au ajuns din urmă, l-au prins şi acum îl băteau, îl trăgeau de păr, îl loveau cu picioarele; mujicul răcnea ca din gură de şarpe... S-a adunat o ceată mare de evrei din toată mahalaua. Fiecare striga: „Oi, vei! Oi, vei!" - şi îl ardea pe nenorocit cu ce îi pica în mână. În acest timp un băieţandru de-al lui Mendel a prins momentul că în cârciumă nu-i nimeni şi că nu-l vede nimeni: horp dintr-un pahar, horp din celălalt, a băut pe rând din fiecare. Deodată i-a sărit în ochi că a băut prea mult dintr-un pahar, din al meu, şi că o să se observe. Ce să facă? Fără să stea prea mult pe gânduri, ovreiaşul i-a paharele şi le schimbă locul: pe al meu îl pune în faţa lui Bartuşkevici, iar pe al acestuia în faţa mea. Când bătaia s-a terminat, iar hoţul a fost dus de poliţişti la secţie, ne întoarcem în cârciumă şi ne aşezăm pe

locurile de dinainte. Eu văd că se băuse binişor din pahar, dar nu dau atenţie la asta. Ridicăm paharele şi le bem până la fund. Mendel mi-a mai turnat un pahar, dar eu aveam regula mea: să nu beau nicicum mai mult de un pahar. Iau chitanţa, o pun în buzunar şi dau să plec... Deodată ce văd: lui Bartuşkevici i se albăstriseră buzele, iar bolboşii ochilor i se rostogoleau în toate părţile. S-a ridicat cu greu de pe locul lui, s-a clătinat pe picioare de parcă era beat şi a căzut jos ca un buştean.

- E beat? Nu, nu-i beat!

- E beat! - face Mendel.

Mă uit la evreu: s-a făcut alb ca varul şi tremura de parcă avea friguri.

Ei, poftim! Mă uit iar: şi ovreiaşul cel mititel aleargă prin odaie, se închirceşte ca vai de el şi se ţine cu amândouă mâinile de burtă: „Ai-vai, vai!" Eu însumi nu mă simt bine, mă arde ceva... Probabil că de la mied, are ceva greţos în el... Trag oala cu apă caldă de pe plită, încep să beau cu sila şi beau cam un sfert... I-am dat înapoi jidovului tot miedul şi peştele, şi astfel am scăpat. Mă uit: băieţaşul evreului zace pe podea, iar Mendel s-a aplecat asupra lui şi îl întreabă pe evreieşte: nu cumva a băut mied? Băieţaşul dă din cap că a băut. Au început să-i toarne apă caldă pe gură, dar lui îi clănţăneau dinţii şi avea de-acum ochii încremeniţi, ca de mort. Bartuşkevici se zbătea în ghearele morţii, dar şi-a adunat ultimele puteri şi mi-a spus: „Gruşkevici, ai câştigat toate trei numerele; Mendel a vrut să te otrăvească, dar m-a otrăvit pe mine... Mendel m-a otrăvit, Mendel! A vrut să-ţi ia din buzunar chitanţa...

Au schimbat paharele.. Oh, oh!" - şi a început să horcăie.

În cârcimă nu mai era nimeni altcineva, decât evreii casei, care răcneau disperaţi de durere, fricţionându-l şi stropindu-l cu apă pe Haim al lor. Dar Haim nu mai avea nevoie de nimic: de-abia mai mişca convulsiv când un picior, când altul, iar din gură i se scurgeau spume cu sânge. Bartuşkevici se ţinea o leacă mai tare şi s-a chinuit mai mult. La sfârşit a mai urlat o dată ca o fiară şi apoi s-a potolit pentru totdeauna. Mă uit la toate grozăviile astea şi de acum ştiu ce s-a întâmplat şi din ce cauză, dar nu ştiu ce să fac: stau, beau apă caldă, simt că moartea mi-a trecut pe deasupra capului şi îmi repet în inima mea: *Cădea-vor în mreaja lor păcătoşii, ferit sunt eu până ce voi trece.* Ah, cât adevăr, câtă sfântă dreptate este în aceste cuvinte din psalmul 140. Au să cadă păcătoşii în plasa întinsă de ei înşişi, iar eu am să rămân! Mendel a nimerit în plasa lui: a rămas fără unicul copil, susţinătorul familiei şi reazemul bătrâneţilor lui. A murit şi Bartuşkevici, care a pus la cale împreună cu Mendel moartea mea. Cugetând la toate acestea, mi-am luat şapca şi dau să ies, dar n-a fost să fie! Văzând că pe podea sunt două cadavre, iar eu sunt viu şi nevătămat, ba mai ştiu şi dedesubturile celor întâmplate şi sunt gata să plec cu chitanţa de la loterie în buzunar, cârciumarul Mendel îşi revine repede, iese în fuga mare în drum, mă încuie în cârciumă şi începe să facă larmă ce nu s-a mai pomenit. La ţipetele lui s-au adunat evreii: fac zarvă de te asurzesc, după care se reped toţi deodată în cârciumă ca să mă omoare, fiindcă, pasămite, eu sunt vinovat de

moartea celor doi oameni. Mi-au rupt hainele de pe mine, m-au lovit, m-au zgâriat, m-au stâlcit în bătaie ca pe păpuşa Haman la sărbătoarea ovreiască Purim. La urmă m-au târâit în drum şi m-au legat cu o funie.

Nu mai ştiu ce s-a întâmplat mai departe cu mine. Când mi-am venit în fire, eram în camera de arest, pe o rogojină, fără haină, fără şapcă, fără portofel. Şi doar în el aveam destui bani peşin, chitanţa evreiască pentru 200 de ruble şi chitanţa de loterie câştigătoare de 400 de cervoneţi. Deschid ochii, mă uit în jur şi mă minunez: ce s-a întâmplat cu mine? Dau să mă ridic, dar nu pot. Aveam răni la picioare, pe spinare îmi crescuse o umflătură cât un dovleac, aveam părul smuls, vânătăi la ochi... În acest moment mi-am adus aminte de Bartuşkevici, de Mendel şi de Haim, plodul lui. Mi-a venit de asemenea în minte şi visul meu: groapa cea adâncă şi largă. Moartea implacabilă a fost deasupra mea, dar am sărit peste groapă. Dumnezeu m-a salvat, dar am căzut pe crucea mânjită de noroi, adică am îndurat chinurile din partea evreilor... Doamne, Doamne!

Stau pe rogojină în camera de arest şi nu pot să rostesc decât: *„Doamne, miluieşte!"* Am repetat de o sută de ori aceste slove şi tot nu-mi veneau altele pe buze. Şi mă gândesc: de câte ori mi-a trecut prin cap de ce oare se citesc *„Doamne, miluieşte"* de patruzeci de ori la vecernie sau la ceasuri? Acum ştiu că de patruzeci de ori nu este aşa de mult. Când eram în camera de arest rosteam aceste cuvinte şi de peste patru sute de ori pe zi şi nu era nicidecum mult! Sunt convins că aceste patruzeci de *„Doamne, miluieşte!"* trebuie citite pentru

astfel de nefericiţi, cum eram eu atunci, când a dat peste mine acea nenorocire şi am îndurat atâtea chinuri, fiind absolut nevinovat...

Iată, dragul meu, mă aflam în camera de arest. Îmi vuieşte capul ca zece pietre de moară; toate oasele, toate vinişoarele mă dor şi mă apasă chinuitor; limba mi-e uscată din cauza febrei sau poate că şi din cauza otrăvii. În afară de asta sunt mâhnit şi neliniştit: ce va gândi nevasta, când va afla despre toate acestea, şi nu aşa cum a fost de-adevăratelea, ci cum vor scorni jidovii? Ce va spune acum lumea despre mine? Şi nu numai cei din cătunul nostru, ci şi cei din toate satele din împrejurimi? Iar aici n-am nici un suflet cu care să pot schimba o vorbă. Cât a fost ziulica de lungă nu a venit decât o dată un poliţist să vadă dacă-s viu şi, văzând că mai trăiesc, a trântit uşa cât ce-a putut, a pus lacătul şi a plecat. De abia spre seară am auzit paşi. Erau paznicii mei de noapte. S-au aşezat chiar în dreptul uşii şi au purtat următoarea discuţie:

- Uite la el, bogătanul! Dracu' l-a pus să se lăcomească! Dar uite că a nimerit ca vulpea - în capcană!

- Ce-au zis doctorii, cei care le-au făcut harcea-parcea măruntaielor celor doi morţi?

- Da, aşa au zis, că au fost otrăviţi cu şoricioaică!

- Ca să vezi cum a nenorocit două suflete! Ce criminal!

- Cică s-a dat ordin ca mâine să-l pună în cătuşe, iar luni ori să-l ducă la Lvov să-l spânzure.

- Nu i-a fost de-ajuns avutul pe care-l avea, a râvnit şi la bunul evreiesc!

Eu ascult toate acestea, ascult şi tac fără să mă mişc. Deodată unul dintre cei doi mă strigă:

- Bogătanule, ei, chiaburoiule! Mă auzi?

Tac, nu răspund. Cei doi mai flecăresc un timp, după care adorm.

Mie nu-mi arde de somn. Cu trupul zdrobit, fără să fi mâncat nimic două zile la rând, mă tot gândesc ce va fi cu mine. Şi totuşi spun cu tărie, din inimă, *„Doamne, miluieşte!"* Şi parcă nu îmi mai este atât de greu, un mângâietor nevăzut îmi şopteşte: „Nu te teme de nimic, vei trece peste năpasta asta: *„însă cu ochii tăi vei privi şi răsplătirea păcătoşilor vei vedea"*.

Deodată aud că cineva mă cheamă cu glas scăzut: „Onufrie!" Mă ridic puţin, mă târăsc în patru labe mai aproape de fereastră şi îl recunosc după glas pe dascălul Adrian de la biserica noastră.

- Tu eşti, Andriuşka?

- Eu. Nu ştiu, zice Andriuşka, ce şi cum se întâmplă cu tine, că ţi se face părul măciucă de-i asculţi pe jidovi! M-a trimis părintele. Am pus cu Vanea o scară şi m-am suit, ca să-ţi dau să mănânci ceva. Poftim o plăcintă, un cozonăcel, un pui fript.

- Am luat tot ce mi-a dat, însă îi zic: „Apă, apă!" El coboară de pe scară, apoi se întoarce repede şi îmi întinde printre gratii un ulcioraş cu apă. Ah, dragă nepoate, ce apă bună a fost aceea! Am mâncat îndestul, am mai căpătat ceva puteri şi i-am povestit lui Adrian cum s-au petrecut toate.

Apoi Andriuşka a plecat, dar s-a întors iarăşi la fereastra mea.

- A spus părintele, zice, să stai liniştit: ai să ieşi cu bine din nenorocirea asta.

- Nu sunt neliniştit, zic, şi nu mă tem. Am conştiinţa curată, Dumnezeu mă va scoate din nevoie. Ştiu că jiidovii s-au vorbit cu cei de la cârmuire şi vor să mă lase să mor de foame, pentru ca adevărul să nu iasă la suprafaţă, la lumina lui Dumnezeu. Mergi cu Dumnezeu şi spune-i nevesti-mii să se ţină tare. Încercaţi, numai pe cât se poate, să-mi aduceţi de mâncare. Orice mi-ar da aici, eu nu pun în gură nimic. Ştiu că jidovii încearcă să mă „ospăteze" şi aici, în închisoare, cu acelaşi praf alb.

În acea noapte am reuşit să dorm puţin. A doua zi intră doctorul însoţit de un poliţist şi un soldat cu cătuşe.

– Ei, cum o mai duceţi, pan' Gruşkevici? - întreabă doctorul...

– O duc rău: am fost bătut, iar acum mor de foame...

– Nu vă strică să postiţi puţin, mai ales că sunteţi un adevărat rus pravoslavnic, obişnuit cu posturile - a zis doctorul, zâmbind batjocoritor.

– Timotei, i-a pune-i manşetuţele şi ciorăpeii, zice slujbaşul soldatului. Şi se apucă să-mi pună cătuşele. Şi ce cătuşe grele, groaznic!

– Poftim, acum aveţi şi manşetuţe, ca un adevărat boier, mă luă în râs slujbaşul. Apoi clipi din ochi către doctor şi îl întrebă:

– Ce credeţi, la cât poate să reziste?

Doctorul m-a palpat, m-a lovit cu palma cât ce-a putut peste umăr şi a spus:

– Garantez pentru cincizeci, iar peste o săptămână se poate repeta... Peste o săptămână încă cincizeci...

– O, nu, zice poliţaiul, nu va fi atât de prost să nu recunoască imediat. De ce să mai primească câte cincizeci de beţe pe săptămână, când tot o să ajungă să atârne în ştreang, nu-i aşa?

Au mai flecărit o vreme ceva pe nemţeşte, apoi doctorul a ieşit, iar poliţaiul s-a apropiat de mine şi mi-a zis:

– Dacă dai o mie de ruble, totul se va sfârşi cu bine. Mie o sută, pentru doctori trei sute, iar restul judecătorului şi încă cuiva. Apoi a început să-mi povestească îndelung, că a venit o comisie de anchetă, că au fost autopsiate cadavrele, că în cârciumă nu eram decât noi trei: Mendel, Bartuşkevici şi eu; că, desigur, Mendel n-a vrut să-şi otrăvească propriul fiu, iar Bartuşkevici să se otrăvească singur... „Deci, nimeni altcineva n-a putut să facă acest lucru decât tu, iar pentru asta te aşteaptă spânzurătoarea". Noi, cică, am putea instrumenta astfel cazul. Am putea da vina pe Bartuşkevici, că acu' lui oricum îi e totuna.

La aceste vorbe i-am zis: „Nu, pane, puneţi-mă la cazne, schingiuiţi-mă sau spânzuraţi-mă. Nu vă dau nici o leţcaie, d-apoi o mie de ruble. Este Acela Carele ştie dreptatea mea şi El mă va izbăvi de această ruşine!"

Poliţaiul a scrâşnit din dinţi, ca un câine turbat, a trântit uşa şi a ieşit, strigându-mi la plecare: „Beţe, beţe îi trebuie! Aşteaptă tu, ai să te înmoi tu la mine, porumbaşule!"

Un soldat mi-a adus caşă de orz într-o oală, o bucată de pâine şi apă. Nu m-am atins de nimic.

Noaptea a apărut din nou Adrianuşka. Venea de la nevastă-mea şi mi-a spus că a trecut pe la ea Şeps, un jidov trimis chiar de Mendel. Mendel, cică, a încetat să mai fie supărat pe mine şi nu vrea să-mi facă nici un rău. Dacă nevastă-mea va da cinci sute de ruble pentru doctori şi pentru şefii de la poliţie, aceştia vor aranja lucrurile aşa cum trebuie; dacă nu va da, n-are cum să mă scape de spânzurătoare. Soţia, mi-a zis Adrian, a pregătit deja cinci sute de ruble şi doar îmi face cunoscut lucrul acesta. Auzind cele povestite de Adrian, i-am poruncit să-i spună nevestei să ducă îndată la părintele toţi banii şi toate hârtiile pe care le aveam; şi să nu îndrăznească să dea nimănui nici o copeică şi să nu mai intre în discuţie cu nici un evreu. Adrian mi-a adus mâncare caldă şi apă, iar caşa (terciul) primită de la puşcărie am turnat-o în vasele golite.

A doua zi a urmat interogatoriu. M-au întrebat doar de unde am luat şoricioaică. Le-am spus că nu cunosc de unde se face rost.

Deodată ce-am spus aceste vorbe, poliţistul s-a repezit la mine, m-a lovit cu toată puterea peste faţă cu pumnul, aşa încât toate inelele de pe degete mi s-au întipărit în tâmplă şi m-a trântit jos, iar poliţiştii ceilalţi mi s-au aşezat pe cap şi pe picioare... au numărat douăzeci de lovituri groaznice de băţ şi apoi m-au dus de subsuori în celulă, căci singur nu mai puteam să merg. Am căzut pe rogojină şi am vărsat lacrimi amare pe ea, taman cum scrie la psalm: *cu lacrimile mele udat-am aşternutul meu.* Apoi m-am pus în genunchi, am ridicat mâinile încătuşate către cer şi am început să mă

rog... Mă rugam, iar lacrimile îmi curgeau râu, nici nu înţeleg de unde s-au putut aduna atâtea.

În aceste momente mi-am adus aminte cum a suferit Iisus Hristos, cum sfinţii apostoli s-au chinuit în temniţe, cum sfântul Pavel a spus despre sine: *de trei ori am fost bătut cu beţele.* Parcă aceste cuvinte m-au mai uşurat: nu-mi mai era atât de ruşine şi nu mă durea atât de tare. Deodată aud cum se întoarce cheia în lacăt, uşa se deschide şi intră comandantul adjunct al poliţiei.

– Dacă vrei să te salvezi, zice, dă opt sute de ruble şi noi aranjăm totul; mai bine să dai opt sute de ruble, decât să atârni în ştreang.

– Nu dau, îi zic, nici o para chioară.

– O să le luăm şi singuri!

– Cum vreţi, dar eu n-am să dau.

– Dar cincizeci de beţe? Crezi c-o să rezişti?

– Dumnezeu mă va ajuta.

– Într-adevăr, te ţii tu tare, rusnacule! Dar aşteaptă tu, porumbaşule, că şi noi o să discutăm „mai tare" cu tine.

– Noaptea a apărut din nou Adrian şi mi-a spus că nevastă-mea a dus toţi banii la părintele, iar părintele, de îndată ce a aflat că am primit douăzeci de beţe, a înhămat caii şi a plecat la Lvov chiar la guvernator. Atunci mi-am mai venit în fire. Ştiam ce suflet minunat e părintele nostru, cât de mult ţine la mine, cât de rău îi părea că sufăr nevinovat.

A doua zi vine iar poliţistul şef. Discută cu mine, vorbeşte mult: despre spânzurătoare, despre cum o să mă ducă pe străzile Lvovului dincolo de barieră, pe acel deal unde se omoară câinii, cum mă vor urca pe

eşafod, cum călăul îmi va lega ştreangul de gât, cum voi arăta înfricoşător, cu limba scoasă, roşie, cum după aceea or să mă bage în aceeaşi groapă cu câinii. Dar ar putea să nu se întâmple nimic din toate acestea, dacă aş avea măcar o fărâmă de minte şi de judecată sănătoasă, pentru că nu mă costă nimic să arunc vina pe Bartuşkevici. Când i-au răspuns acelaşi lucru, ca şi celuilalt poliţist, el m-a lovit cu piciorul şi a ţipat la mine: „După câteva beţe o să începi tu să vorbeşti!" Şi a ieşit.

În ziua următoare mă cheamă iar la interogatoriu.

Mi-am făcut cruce, am suspinat către Tatăl Ceresc şi am pornit: mergeam hotărât, ca pe Golgota. M-au băgat într-un birou. Stăteam la perete, dar de acum nu mă mai temeam deloc. Panii şi-au ascuţit penele, şi-au aprins pipele, şi-au pregătit colile de hârtie şi au început să-mi ia interogatoriul. Eu am tăgăduit orice vină, am arătat cum s-au întâmplat lucrurile cu adevărat. Poliţistul sare atunci de pe scaun, se repede la mine şi mă loveşte iar din toate puterile. Am căzut la pământ ca un buştean. În chiar această clipă se deschide brusc uşa şi intră... şeful poliţiei districtului însoţit de opt soldaţi! Văzându-mă culcat la podea, se apropie de mine şi întreabă: „Dumneavoastră sunteţi Gruşkevici?" „Eu, pane comandant!" îi răspund. Atunci el a început să ţipe ceva pe nemţeşte, adresându-se poliţistului-şef şi adjunctului acestuia. Văd că celor doi li s-a dus inima în călcâie. Poliţiştii au venit la mine imediat şi mi-au scos cătuşele. Comandantul districtului mi-a cercetat faţa, pieptul, capul, a dat ordin să-mi scot cămaşa, apoi m-a luat de

mână, m-a condus până la canapea şi m-a aşezat alături de el. Poliţistul-şef şi adjunctul lui stăteau stană în prag, zgribuliţi ca vai de ei, palizi la faţă şi galbeni de parcă-i apucase gălbenarea. Şi deîndată ce careva din ei vrea să spună ceva, comandantul districtului bătea din picior şi striga: „Gura!" Apoi tot comandantul mi-a luat interogatoriul: cum s-au desfăşurat lucrurile, cine a cumpărat înaintea mea, cu ce preţ, ce numere? Apoi a poruncit să fie chemat Mendel, care să aducă şi carneţelul de loterie cu numerele. S-a dovedit că totul este exact aşa cum am spus eu. Acum ovreiul era şi el cu inima-n călcâie. Voia să zică ceva, dar imediat era pus la punct: „Gura!" Au început apoi să mă întrebe despre Mendel. În timp ce asculta mărturisirile mele, Mendel era mai mult mort decât viu. După ce comandantul a terminat interogatoriul, i-am mai povestit cum mi s-au cerut o mie de ruble, cum apoi au lăsat la opt sute, cum Mendel l-a trimis pe Şeps la nevastă-mea şi aşa mai departe. M-au slobozit, iar pe Mendel şi pe cei doi poliţişti i-au pus în cătuşe şi i-au trimis la Lvov la judecătorie.

Primul lucru pe care l-am făcut când am ieşit din închisoare a fost să merg la părintele meu duhovnicesc, răposatul Andrei Leviţki, şi să-i mulţumesc că m-a scăpat de o mare nenorocire. De nu mi-ar fi ţinut partea răposatul batiuşka şi de nu ar fi fost trimis comandantul districtului de către guvernator, cine ştie cum s-ar fi terminat toată afacerea şi câte chinuri ar mai fi trebuit să îndur! Am dat drept jertfă cele cinci sute de ruble, pe care soţia vroia să le dea ovreiului, pentru o

Evanghelie nouă şi un Potir de argint. Acestea sunt şi în ziua de astăzi în biserica noastră.

Nikolai: Dar cum s-au sfârşit lucrurile?

Onufrie: S-au găsit martori în favoarea mea. Cum se întâmplă de obicei cu oameni decăzuţi ca el, Bartuşkevici avea o ţiitoare, o femeie părăsită de bărbat. O chema Francisca. În acea zi când el şi cu Mendel au pus la cale să mă bage cu zile în mormânt, Mendel i-a dat cincizeci de ruble în avans, în contul celor patru sute de cervoneţi ai mei. Văzându-se cu atâţia bani în buzunar, Bartuşkevici a luat-o pe Francisca şi au bătut crâşmele până la miezul nopţii. După ce s-au întors beţi criţă, Bartuşkevici s-a apucat să-i povestească la beţie despre înţelegerea lui cu Mendel, cum a primit banii şi toate celelalte. Cizmarul şi soţia lui, la care stăteau în gazdă cei doi, au tras cu urechea şi au auzit toată discuţia lor. A doua zi a început să se zvonească în toată mahalaua; s-a întâmplat aşa şi aşa. La început n-au putut să înţeleagă ce şi cum s-a întâmplat, dar Mendel i-a spus Franciscăi cum că nenorocirea, pasămite, s-a petrecut întâmplător, dintr-o greşeală, însă, pentru ca ea să nu flecărească degeaba, îi va da ei acei bani pe care i-a făgăduit lui Bartuşkevici. Francisca s-a pus pe băut şi mai dihai ca înainte şi, fiind beată, le-a povestit toate dedesubturile afacerii cizmarului şi soţiei lui. Când Mendel a fost trimis în cătuşe la Lvov, cizmarul şi soţia lui au început să povestească ce au auzit şi au alungat-o pe Francisca din casă. Zvonurile au ajuns până la comenduire. Au fost interogaţi cizmarul şi soţia lui, ei au confirmat totul şi astfel a fost arestată Francisca..

Mendel a murit în închisoare fără să mai apuce spânzurătoarea. Averea i s-a vândut la licitaţie, iar mie mi s-a plătit tot ce mi se cuvenea, după chitanţă, la fel şi pentru câştigul la loterie. Francisca a stat în închisoare cam vreun an, apoi a fost eliberată. Iar poliţistul... Cam la vreo cincisprezece ani după aceea, am mers la Bolşoveţ la iarmaroc, ca să cumpăr nişte boi. Deodată văd un calic sur la cap, cocoşat, care priza tabac dintr-o cutiuţă din coajă de tei. M-am uitat cu atenţie la el. Era acel poliţist cu inele de aur pe degete care mă lovea peste faţă.

Când m-a observat şi-a scos şapca şi s-a înclinat până în pământ: „Binefăcătorule, milostive, daţi de pomană la un om sărman şi nefericit!" Nu m-a recunoscut! Pare-se că nici mintea nu-i mai era teafără. Îl întreb:

– Cum îţi zice?

– Podgurski, binefăcătorule, Podgurski.

– Bine, bine, zic, tu eşti Podgurski, iar eu sunt Gruşkevici, şi i-am pus în palmă un bănuţ de două grivne.

– Gruşkevici, Gruşkevici... ştiu, ştiu! Mi-a aruncat o privire, mi-a pupat mâna şi apoi a luat-o la fugă înspre crâşmă... Uite aşa s-au petrecut lucrurile. Acum înţelegi ce înseamnă: *cu ochi tăi vei privi şi răsplătirea păcătoşilor vei vedea.*

Nikolai: Acum înţeleg.

Onufrie: Dar cuvintele: *cu dânsul sunt în necaz şi-l voi scoate pre el şi-l voi slăvi. Cu îndelungare de zile îl voi umple pre el, şi-i voi arăta lui mântuirea Mea?*

Nikolai: Înţeleg.

Onufrie: Acum ştii care-i acea primă iarbă cu ajutorul căreia am încercat să-mi dobândesc bogăţia şi viaţa îndelungată?

Nikolai: Rugăciunea!

+ + + + +

Onufrie: Adevărat! A doua iarbă, băiete, se numeşte înţelepciunea. La noi în popor este o zicătoare; „mai bine cu deşteptul să pierzi, decât cu prostul să găseşti". Şi asta-i adevărat. Dă-i omului prost îndestulare, bogăţie şi-i dai, de fapt, spre propria lui nenorocire, spre pagubă şi pedeapsă: îşi va risipi avutul, se va alege numai cu păcate, ca să nu mai vorbim de suferinţe. Ba se întâmplă că-şi pierde şi sufletul. Acelaşi lucru face cel fără de minte şi cu sănătatea lui, acest mare dar al lui Dumnezeu. Prin lipsa măsurii, prin nestăpânirea de sine, prin beţie şi desfrâu îşi pierde frumuseţea şi tăria trupului său, îmbătrâneşte şi se bicisniceşte înainte de vreme, nu mai trăieşte nici jumătate din viaţa lungă pe care ar fi putut-o trăi, dac-ar fi avut minte şi ar fi ştiut să preţuiască şi să cruţe acest dar al lui Dumnezeu, sănătatea. Să ascultăm ce-a scris despre înţelepciune un om mai slăvit decât toţi pentru mintea lui – regele Solomon. Iată ce stă scris în a sa carte a Pildelor: *Fericit este omul care a aflat înţelepciunea şi bărbatul care a dobândit pricepere.*

Cu adevărat, nu este mai mare fericire, ca tot ce este trebuincios pentru viaţă să fie cunoscut de om şi bine înţeles. Trebuie ca omul să aibă minte adâncă, sănătoasă şi, cum se zice, trezvită. Iar pentru aceasta

iarăşi nu este mai mare fericire decât să-ţi dea Dumnezeu părinţi cu mintea trează, care să-l înveţe încă de la o vârstă fragedă pe copil să cunoască ce este bine şi ce este rău, ce este folositor şi ce este dăunător, şi care să-l facă să prindă gust de tot ce este bun şi de folos. Părinţii cinstiţi şi înţelepţi au copii buni şi cu minte, iar părinţii fără de minte au copii la fel. Fericit este acela pe care Dumnezeu l-a ajutat să înveţe carte: să citească, să scrie şi să înţeleagă aşa cum trebuie tot ce citeşte în carte. Şi fericit este acela care are un dascăl bun, nu un simbriaş, care-şi face orele din programa şcolară doar pentru bani, ci acela pentru care orice copil încredinţat spre îngrijire este luat pe conştiinţa şi pe răspunderea sa, şi pe care îl învaţă cu toată râvna şi din toată inima pentru a fi răsplătit de Însuşi Dumnezeu în altă viaţă.

Uite, tocmai aşa a fost învăţătorul din târguşorul nostru, răposatul Leonovici. Tot ce ştiu eu astăzi, de la el ştiu. El nu m-a învăţat numai carte, ci şi cum să trăiesc în lumea lui Dumnezeu. Însuşi Dumnezeu l-a hărăzit să fie învăţător, dăruindu-i o minte luminată şi o inimă creştinească neprihănită. Nu trece zi de la Dumnezeu fără să-mi aduc aminte de el. Mă rog pentru sufletul lui, de altminteri mulţi de la noi au numele lui trecut în... pomelnic...

Dar să ne întoarcem la Cartea Pildelor, la vorbele lui Solomon despre înţelepciune: *Ea este mai preţioasă decât pietrele scumpe; nici un rău nu i se poate împotrivi şi e binecunoscută tuturor celor ce se apropie de ea; nimic din cele dorite de tine nu se aseamănă cu ea. Viaţă lungă este în dreapta ei, iar în stânga ei bogăţie şi slavă; din gura ei iese*

dreptatea; legea şi mila pe limbă le poartă... Ah, ce cuvinte minunate şi adânci! Aşa este: din gura celui înţelept nu auzi decât adevărul; tot ce va spune limba lui va fi lege, îndrumare cum să trăieşti şi, deci, milă şi binefacere.

Adună, deci, fir cu fir înţelepciune şi prinde minte! Străduieşte-te să dobândeşti o înţelegere sănătoasă şi adevărată despre cele dumnezeieşti şi despre cele omeneşti. Cumpără Biblia şi citeşte-o; cumpără-ţi tot felul de cărţi folositoare şi învaţă din ele. Vezi, am multe cărţi în dulăpiorul meu: îndată ce aflu că a apărut o cărţulie de folos, încerc să o cumpăr. Am făcut aşa toată viaţa. Aceste cărticele sunt înţelepciunea mea. Citesc mereu din ele atunci când se întâmplă să am o clipă liberă. Ogorul meu, grădina, vitele, albinele îmi dau hrană pentru trup, iar aceste cărticele îmi nutresc mintea şi inima. Fiind creştin, nu cunosc alte cuvinte mai dulci decât acelea ale sfintei Scripturi; fiind rus, nu-mi este nimic mai drag decât scrisul pe care mi l-au dat sfinţii Chiril şi Metodiu. Fă-ţi şi tu rost de un astfel de dulăpior şi încearcă să aduni multe cărţi ruseşti folositoare de suflet, ca să nu rămâi neştiutor şi neînvăţat, ca să-ţi cunoşti legea ta creştinească şi Patria ta, şi ca să poţi recunoaşte cine ţi-e vrăjmaşul şi cine ţi-e Prietenul...

Să-ţi spun o istorioară. Trebuie să ştii că orice oraş, orice sat, până şi orice izbă are istoria ei sau, mai bine zis, povestea ei adevărată. Iar mie, fiindcă sunt om bătrân, mi-au trecut pe dinaintea ochilor multe şi diferite istorii, iar fiecare dintre acestea te poate călăuzi cu folos. Acum ascultă ce spune înţelepciunea despre cum poţi dobândi mai lesne bogăţia şi cinstea.

În primul rând să ştii şi să ţii minte că averea nedreaptă nu este bogăţie, pentru că mai devreme sau mai târziu ea se va risipi, dacă nu în mâinile celui care a dobândit-o pe nedrept, atunci în mâinile copiilor lui sau, cel mai târziu ale nepoţilor. Dacă vrei să trăieşti în îndestulare şi mulţumire, ţine-te de pravila legii, pentru că în casa ta, sub acoperişul tău, în toată gospodăria ta să nu se afle nici o kopeikă din avut nedrept, străin, dobândit prin înşelarea aproapelui, prin minciună. „Avutul străin nu-i spre priinţă", zice un proverb rusesc. Avutul străin e ca un tăciune încins sub acoperiş de paie: păzeşte-te! În al doilea rând ceea ce vine de haram, de haram se duce, iar ceea ce vei dobândi cu sudoarea frunţii, cu mintea şi cu truda ta, în familia ta, va spori şi va aduce roade însutit. În al treilea rând, să nu uiţi biserica lui Dumnezeu: din avutul tău să aduci în fiecare an daruri la biserică întru slava lui Dumnezeu. Domnul Dumnezeu nu are nevoie de acestea, pentru că toate bogăţiile şi toată slava noastră sunt praf şi pulbere în comparaţie cu cerurile şi cu îngerii care Îi slujesc. Însă darurile trebuie pentru noi înşine, pentru primenirea iubirii şi recunoştinţei din inimile noastre. În al patrulea rând, aminteşte-ţi de cei sărmani, de cei necăjiţi, nefericiţi, aminteşte-ţi de nevoile sătenilor tăi, de patria ta şi, acolo unde trebuie, dă cu dragă inimă. În al cincilea rând, nu te făli şi nu te înălţa cu bogăţia ta. Ce înseamnă bogăţia ta faţă de bogăţia altora, a celor bogaţi cu adevărat? Şi ce înseamnă bogăţia întregii lumi faţă de o singură stea de pe cer? Tot aşa, ce înseamnă un biet fir de nisip faţă de

nesfârşitele dune de nisip ale pustiei? Cu ce să te făleşti?...

Răposatul tău tată ţi-a povestit despre boierul nostru?

Nikolai: Mi-a spus şi despre boieroaică şi despre boier, că erau nişte stăpâni foarte buni.

Onufrie: Ţi-a spus şi despre domniţa Ana?

Nikolai: Tăicuţa mi-a povestit despre fiica lor că era foarte bună şi rugătoare la Dumnezeu.

Onufrie: Da, aşa... Deşi... umblau multe zvonuri despre ei. Însă ceea ce ştiu eu despre ei, ceea ce am văzut şi am auzit la ei eu însumi, prietene, nu vezi şi nu auzi la tot pasul, doar în vreo carte de citit.

În tinereţe boierul nostru era foarte trufaş şi avea năravuri haine. A pus mâna pe o bucată mare din iazul nostru ca să-şi facă fânaţ, fie-i păcatul iertat pe ceea lume! Dar Dumnezeu l-a smerit, el şi-a venit în fire şi la bătrâneţe s-a făcut aşa de blând şi de bun, încât nimeni după aceea n-a mai fost asemenea lui pe la noi. Pe cât lumea se temea de el, ca de un balaur, şi îl ura, pe atât l-a iubit ca pe un tată bun după aceea, când s-a petrecut acea schimbare cu el. Dar iată cum s-a întâmplat. Ţăranii lucrau la moşier, boroneau, cărau fânul, snopii, lemnele, gunoiul de grajd. În funcţie de câte vite avea fiecare, atâtea zile lucra. Dar iată că odată boierul a trimis vechilii prin sate după căruţe, ca să se care gunoi de grajd. Vin vechilii şi anunţă: „Boierul pleacă la tratament la băi termale şi voieşte ca la întoarcerea lui tot gunoiul să fie cărat pe ogor. Cine merge la cărat se socoteşte o zi de clacă, în afară de asta pentru fiecare căruţă cărată se dă câte-un păhărel de votcă". Trebuia

fiecare să meargă pentru că nu-i de glumit cu porunca panului; unde mai pui că se dă şi câte-un păhărel de votcă, după care oamenii noştri îs tare amatori! S-au pus oamenii pe treabă şi au muncit din răsputeri din zori şi până seara târziu. Când s-a încheiat treaba, boierul în persoană a făcut fiecăruia socoteală corectă şi a reieşit că unii au reuşit să care şi câte douăsprezece căruţe cu gunoi pe zi. Bine, dar ce credeţi că a urmat? Ce a urmat nu a fost deloc bine. Boierul a poruncit să nu se dea votcă la nimeni, i-a adunat pe ţărani şi le-a spus aşa: „Uite care-i treaba, copiii mei. Până acum mi-aţi cărat doar câte patru transporturi pe zi, iar eu am socotit că asta înseamnă o zi de clacă. Dar se vede treaba că m-aţi înşelat! Dacă astăzi aţi putut să căraţi câte douăsprezece transporturi, înseamnă că puteţi lucra mereu aşa. De aceea, începând cu ziua de azi vă voi socoti ziua de boieresc de douăsprezece transporturi". După aceea tot aşa au mers lucrurile şi la strângerea grânelor. Când să înceapă seara să se adune clăile, vechilii cu şefii de echipă au mers pe câmp şi s-au apucat de măsurat snopii cu o sfoară. Când un snop era mai mic... leagă doi snopi la un loc! Iar dacă nu ajungeau doi-trei snopi la o claie de şaizeci, înseamnă că ai lucrat degeaba: ziua de boieresc nu se punea la socoteală. Lumea nu îndrăznea să se plângă, se temea. Şi iac-aşa toţi îndurau: morţi-copţi, da' îndurau!

De fapt, poate că boierul nici nu era atât de hapsân, însă avea un ticălos de administrator, care îl îndemna să scornească toate acestea. Când acest administrator a orbit şi a început să trăiască din mila

boierului, rămânând fără slujbă, oamenilor le-a fost mai uşor. Tare bogaţi erau moşierii noştri, putrezi de bogaţi. Le-a dat Dumnezeu şi copii, dar nu ştiu cum se făcea că n-apucau să crească nici unu. Se întâmpla să se nască un copil sănătos, voinic, dar îndată ce intra în al cincilea an de viaţă, murea subit, ca un spic cosit. Le-au murit astfel zece copii şi toţi la vârsta de cinci ani. Oricât s-a zbătut răposata boieroaică, oricât a dat banii la nevoiaşi, la biserică şi la bisericile ei catolice, nu a ajutat-o nimic. A murit şi al zecelea copil, iar după aceea, vreme de cinci ani n-au mai avut copii. Iar ea mergea în fiecare zi la cimitir şi iar la cimitir: plângea, până ce leşina, se prăpădea de durere. Li se făcuse lehamite de toate moşiile, căci, dreptu-i, ce-i mai trebuie omului toate acestea, când nu are nici măcar un copil? Dar iată că vine odată la ei un moşneag calic, alb ca neaua şi bătrân-bătrân. Boieroaica i-a ieşit înainte, i-a dat un ban de argint şi i-a zis: „Roagă-te, bunicuţule, ca Domnul să ne miluiască". Dar moşul îi răspunde: „Vă va milui Dumnezeu Milostivul, vă va milui, numai să vă pocăiţi, să nu obijduiţi norodul, să fiţi şi dumneavoastră milostivi. Mergeţi la Lavra de la Poceaev, ţineţi post trei zile acolo, după aceea spovediţi-vă şi împărtăşiţi-vă; iar monahii să slujească o liturghie, comandată de domniile voastre, cu acatistul Născătoarei de Dumnezeu, iar amândoi să staţi în genunchi, în tot timpul slujbei". Boieroaica a ascultat toate acestea, i-a mai dat un ban moşului şi a mers în grabă la boier. Iar calicul s-a făcut nevăzut într-o clipită. Nu se ştie ce-au vorbit cei doi, dar a doua zi boierul a poruncit să se înhame caii şi au plecat la Poceaev. Că au

fost rugăciunile călugărilor, că a fost mila lui Dumnezeu, nu se ştie, dar la un an după asta stăpânii noştri au avut o mare bucurie: le-a dăruit Dumnezeu o copiliţă pe care au botezat-o Ana. În ziua când a fost botezată, boierul a chemat la el toţi administratorii, pisarii şi supraveghetorii şi le-a spus: „Aveţi grijă ca pe toate moşiile mele să nu se mai practice bătaia cu beţele, nici cu vergile. Care dintre voi va cuteza să lovească un om de-al meu, acela va rămâne fără post! Cel care va suferi vreo strâmtorare sau obidă va fi despăgubit. Celui căruia vita, boul sau calul îi vor fi vătămate sau vor muri pe timpul clăcii i se vor da în loc din vitele mele. Imaşul obştei să fie dat înapoi oamenilor". Şi creştea fetiţa lor, creştea. Parcă nu era copil, ci înger adevărat. Să fi bătut lumea întreagă şi n-ai fi găsit alt copil mai frumos ca ea. Fetiţa mergea de-amu pe-al cincilea an, anul în care toţi copiii lor dinainte muriseră. Zi şi noapte stăpânii nu-şi mai găseau liniştea de-atâtea griji, răsfăţând-o şi cocolind-o: ba s-o cruţe de vântul rece, ba să n-o deoache cineva. La vârsta de cinci ani au dus-o la Poceaev şi i s-au citit acolo Evanghelia şi moliftele. Orice şi oricine le arăta să citească rugăciuni, să aducă jertfă, ei făceau totul cu dragă inimă. Domnul i-a iertat: fetiţa a împlinit şase ani. Şi a crescut, s-a făcut frumoasă ca un bujor, spre bucuria părinţilor. O asemenea frumuseţe nu s-a mai văzut pe la noi nici înainte, nici după aceea. Dar sufleţelul îi era şi mai frumos! În fiecare zi mergea la capela ei, iar la prăznuirile ruseşti venea la biserica noastră. Stătea aşezată şi temătoare cum se şade în biserica noastră pravoslavnică, se ruga fierbinte şi cu

smerenie. O văd şi acum în faţa ochilor, draga de ea! La sfârşitul slujbei dădea bani celor nevoiaşi şi tuturor văduvelor, bolnavilor, infirmilor, tuturor celor care nu puteau să lucreze şi să se întreţină. Dădea voie oamenilor să vină la conac după făină, după crupe, slănină şi alte bunuri. De aceea la noi în posad se vorbea despre domniţa Ana, ca despre un adevărat înger păzitor şi mângâietor. Când a ajuns fată de măritat, au început să roiască în jurul ei pretendenţii: unul bogat, altul şi mai bogat; unul frumos, altul şi mai frumos. Dar nici unul nu-i mergea fetei la inimă. Ea numai citea cărţi sfinte, numai se ruga şi făcea fapte de milostenie. A venit o dată la ea un conte să o ceară în căsătorie. Ea însă şi-a lăsat musafirii, a chemat camerista şi au plecat împreună la înmormântarea unei bătrâne sărace, căreia domnişoara însăşi i-a cusut straiele de înmormântare. Tare multe ar fi de povestit despre ea, băiete. Doar un lucru să spun: astfel de oameni nu se nasc în fiecare zi. O astfel de fiinţă curată şi sfântă vine pe lume o dată la o sută de ani, dacă nu cumva şi mai rar. Ea îi cunoştea pe toţi din mahalaua noastră, fie tânăr, fie bătrân, iar în privinţa înţelepciunii ei se minunau până şi bătrânii învăţaţi. Erau la noi doi fraţi care se judecau între ei de aproape zece ani. Au încercat să-i împace vecinii, a încercat preotul, a încercat un ierarh, care a venit pe aici să vadă biserica, şi degeaba. Orice vorbă bună le zbura pe lângă urechi şi nimerea ca nuca-n perete. Dar domniţa Ana i-a împăcat: şi-au împărţit pământurile pe dreptate şi au început să trăiască frăţeşte, în bună înţelegere. Unde şi când s-a mai pomenit o asemenea domniţă? Da, era

nemaipomenită, un înger de-a dreptul, un adevărat înger! Stăpânii îi făceau toate voile, nici nu aveau tăria să o contrazică la ceva. De îndată ce ea se uita blând la mămuţa şi la tătuţul ei, aceştia amuţeau imediat.

Acum trebuie să povestesc despre singurul om care nu-i era plăcut domniţei Ana. Era vorba de administratorul boierului, îl chema Gusakovski. Era rus de neam, mujic opincar, şi se numea Gusak (Gânsacul), dar pentru că de mic se deosebea prin agerimea minţii şi isteţime, a învăţat carte de la dascăl, apoi a ajuns la Lvov, a intrat ucenic la un croitor, a primit funcţia de maistru, şi-a schimbat numele în Gusakovski, şi-a schimbat credinţa din cea rusească în cea leşească, punându-şi în gând să se facă pan. Iar în 1831, când s-a stârnit răscoală la Varşovia, a alergat şi el să se războiască, şi l-au făcut nacealnik. Iar atunci când ruşii i-au înfrânt pe poleci, a furat cufărul cu bani al regimentului. A fugit şi s-a aciuat în ţinutul nostru. A îngropat pe undeva banii, iar acum acul şi degetarul nu-i mai erau pe plac. A încercat să se strecoare în serviciu la boierul nostru şi a reuşit. Trebuie să-ţi spun că era foarte viclean şi linguşitor, vorbea aşa de lin şi de dulceag, încât toţi îl socoteau un om deosebit! A intrat ca pisar, apoi vechil şi apoi a ajuns administrator. Banii pe care îi avea i-a dat panilor şi jidovilor cu dobândă mare, iar pe deasupra, a ştiut să-şi vadă de sarcinile funcţiei sale, încât boierul, pe care-l fura în modul cel mai neruşinat, îl considera slujitorul său devotat. S-a dat şi pe lângă domniţa Ana, ca să fie şi în graţiile ei, dar aceasta nu l-a putut suferi niciodată şi nu voia cu nici un chip să dea ochii cu el.

Ana trecuse de optsprezece ani şi era întotdeauna sănătoasă şi veselă ca o căpriţă. În Vinerea Mare s-a zvonit că domniţa Ana s-a îmbolnăvit. A doua zi trăsură după trăsură au adus la noi la conac doctori de la Lvov: au stat la noi câteva zile, au cugetat, şi-au dat cu presupusul şi au plecat, spunând că nimeni şi niciodată nu mai văzuse o asemenea boală.

De la un capăt la celălalt al cătunului toată lumea plângea şi nu era om care să nu se roage fierbinte pentru ea, chiar şi jidovii se rugau. Era într-adevăr o boală deosebită, nemaiîntâlnită. De dimineaţă vorbea cu toţi fără să se plângă de vreo durere, numai că avea faţa palidă şi era atât de slăbită că nici nu putea ridica mâinile. Iar cum bătea de orele douăsprezece ale zilei închidea ochii şi zăcea întinsă ca moartă. Numai buzele i se mişcau şi tot vorbea, vorbea, vorbea! Şi vorbea, dragul meu, atât de ciudat, spunea asemenea vorbe, că n-aş fi crezut niciodată, dacă nu le-aş fi auzit cu urechile mele. Îndruma pe fiecare, îl învăţa şi nimeni nu-şi putea reţine lacrimile. Părinţii ei au căzut bolnavi amândoi. Pe lângă ea stătea numai camerista ei credincioasă şi câteva slugi, iar lumea venea buluc la ea, parcă să vadă o minune. Numai lui Gusakovski nu i-a dat voie să vină la ea, iar când acesta s-a apropiat o dată de uşă din curiozitate, ca să tragă cu urechea, la ce zice ea, domniţa a gemut. Când au întrebat-o ce are, ea a răspuns: „În spatele uşii stă Gusakovski; spuneţi-i să iasă afară. Are suflet întunecat şi necurat, iar eu nu pot să-l rabd". Am întredeschis uşa, ne-am uitat: într-adevăr, era Gusakovski. I-am spus să nu-şi mai facă apariţia pe acolo. El a izbucnit în hohote de râs şi a

plecat mâniat, iar noi ne-am întors în odaia fetei. Vedem că iar s-a liniştit, şade culcată ca o moartă, palidă, având mâinile încrucişate pe piept şi ochii închişi.

Spunea multe despre viaţa viitoare, cum trebuie să trăieşti pe această lume. O, parcă cine are atâta putere să povestească tot ce-am auzit! La vorbele ei nici cel mai înrăit şi împietrit la inimă păcătos nu putea să nu plângă ca un copil. Numai Gusakovski râdea.

În a patra zi spre seară bolnava a spus că în curând sufletul ei se va lepăda cu totul de trup. După aceea a adormit în pace. Când s-a trezit, l-a chemat pe părintele nostru şi i-a sărutat mâna, a sărutat-o apoi pe camerista Maria, care a vegheat-o pe timpul bolii, ca o adevărată prietenă ce i-a fost. A rugat să fie îmbrăţişaţi şi sărutaţi tatăl şi mama în numele ei, să fie mângâiaţi şi să fie rugaţi să nu plângă pentru ea. Trebuie spus că amândoi erau în stare de inconştienţă, iar medicii nu îngăduiau nimănui să intre la ei. A poruncit să fie chemaţi toţi servitorii, le-a mulţumit pentru serviciile lor, şi-a luat rămas bun de la toţi şi a binecuvântat pe fiecare.

A început un vaet neţărmurit. Toţi plângeau, mie îmi curgeau lacrimile râu, pentru că niciodată nu am mai văzut un asemenea sfârşit de viaţă omenească. Când ceasul a arătat ora şapte, bolnava a oftat o dată şi sufletul ei a părăsit minunatu-i înveliş pământesc. N-am zărit niciodată un chip atât de îngeresc, n-am observat niciodată la vreun mort un zâmbet atât de luminos şi de senin, ca la domniţa noastră Ana, când a

fost îmbrăcată în rochie albă, aşezată în raclă şi acoperită toată cu flori... Până şi amintirea ei doare...

+ + + + +

Dar noi să ne întoarcem la iarba fermecată, la înţelepciune.

Când i-am spus boierului nostru că Ana şi-a dat sufletul, acesta a izbucnit în hohote de râs şi a început să cânte precum cocoşul: „Cucurigu-u!" Era un înţeles în acest cântat. În anii de dinainte, dacă ţăranii veneau la lucru după răsăritul soarelui, el îi pedepsea aspru şi îi silea să cânte cocoşeşte, fără să le mai ia în calcul acea zi de muncă... După moartea fetei nimeni n-a mai auzit nici un cuvânt din partea lui. Când voia cineva să-i spună ceva, el o ţinea pe-a lui: „Cucurigu!" Doctorii i-au lăsat sânge, l-au uns cu tot felul de alifii, i-au dat tot felul de pastile, dar nimic nu i-a fost de folos! Se întâmpla să şadă ceasuri întregi îngândurat, ca o stană, apoi sărea brusc, alerga la fereastră şi striga din toţi rărunchii: „cucurigu-u!" Se smintise cu totul.

La înmormântarea Anei s-a adunat o mare de lume din toate satele, şi boieri care au venit de la mare distanţă. Toţi plângeau, fiindcă rămăseseră fără îngerul lor pământesc. Un astfel de înger a trimis Dumnezeu omului păcătos, boierului nostru, ca să se căiască de cruzimea şi lăcomia lui. Peste trei săptămâni boieroaica s-a dus şi ea după Ana şi acum dorm amândouă somnul de veci în acelaşi mormânt... Boierul a mai cântat cocoşeşte încă un an, apoi Gusakovski l-a dus să-l trateze la băi, undeva în Nemetcina. Acolo a şi murit. Gusakovski a pus mâna pe testamentul lui, în

care răposatul făgăduia să construiască o biserică la noi, a furat sipetul cu bani al boierului şi a ajuns mare pan. Moşia a fost vândută, banii au fost trimişi unui cumnat al răposatului în Polonia, iar boierul de acum a ajuns proprietar aici.

Gusakovski ar fi putut să-şi cumpere cel mai bogat sat cu ţărani cu tot, dar era de neam prost, iar pe atunci numai nobilii aveau voie să cumpere astfel de moşii. De aceea el a căpătat în sat o parcelă din domeniul statului şi a început să cumpere pământ de la oamenii din sat.

În această afacere îl ajutau un evreu şi un beţivan. Aceştia mergeau pe la casele oamenilor cu votcă, îi îmbătau şi puneau mâna pe pământ prin viclenie. Pe această cale Gusakovski a construit pe parcela de la stat un conac impunător, cum nu s-a mai văzut niciodată în tot ţinutul! Din pământurile cumpărate a făcut teren arabil şi fâneţe, iar acum trăia ca un adevărat moşier, boiereşte. S-a întâmplat din păcate că între aceste pământuri, pe care le-a dobândit cu înşelăciune de la oameni, să se afle şi căsuţa răposatului învăţător Leonovici, în care locuiau văduva lui şi copiii orfani de tată. Gusakovski plănuia să pună stăpânire şi pe această căsuţă cu orice preţ, dar văduva nici nu voia să audă de vânzare. Casa era pentru ea de nepreţuit, amintindu-i de soţul ei, care singur a ridicat-o, a aranjat o grădină mică, sădind şi altoind cu mâinile lui fiecare pom.

Gusakovski şi-a pus la cale argaţii să-i facă femeii tot felul de pagube şi i-a încredinţat că nu au de ce să se teamă pentru aceasta: eu, cică, sunt prieten cu judecătorul nostru şi pot să vă scap de pedeapsă, oricât

s-ar plânge ea. Îndată a început un adevărat război: s-au rupt pomii din grădină, gardul a fost desfăcut şi cărat bucată cu bucată. Pentru faptele lor Gusakovski le dădea votcă argaţilor, iar pe cei mai haini îi recompensa chiar cu bani. S-a ajuns până acolo încât femeia, cu lacrimi în ochi, a fost nevoită să renunţe la pământ şi la căruţă, a vândut lui Gusakovski totul şi s-a mutat cu copiii într-o casă cu chirie la marginea satului. Atunci Gusakovski şi-a mutat gardul curţii sale mai departe, a înălţat noi acareturi, iar acum se arăta şi mai crunt şi mai turbat. Să fi văzut ce grajduri pentru cai avea, ce casă, cum străluceau toate odăile numai în aur şi argint.

Dar s-o luăm pe rând. Aşadar, Gusakovski a prins cheag la noi de-a mai mare mirarea, cum se zice, şi a început să trăiască boiereşte, pe picior mare. De nimeni nu se vorbea atât de mult ca de el, nimeni nu era atât de invidiat ca el. În afară de bogăţie, avea o soţie frumoasă şi trei copii ca trei floricele, unul mai frumos ca altul. În conacul lor era mereu lume multă. Oaspeţii, veselia, prânzurile, cinele, muzica, râsul, vorbăria, larma nu conteneau niciodată! Vecinii invidioşi ziceau: „E o vorbă proastă, că cu banii furaţi nu-ţi merge! Uitaţi-vă la Gusakovski, ce viaţă duce! Şi nu se teme de nimic: s-a asigurat de foc, s-a asigurat de grindină. Totu-i merge din plin, totu-i asigurat!" Da... De un singur lucru nu s-a asigurat: de mânia lui Dumnezeu! I-a născut soţia al patrulea copil, s-au găsit naşi bogaţi, au venit oaspeţi la conac cam vreo sută de caleşti. Şi cine s-ar fi putut gândi că, dintr-o nimica toată va rezulta o asemenea nenorocire, că în trei ani Gusakovski nu va

mai rămâne cu nimic din tot ce a avut şi va ajunge mai de plâns decât ultimul cerşetor.

Iată cum s-au petrecut lucrurile. Când se întrema după naştere, soţia lui a poftit votcă. I s-a dat un păhărel, i s-a dat al doilea... Cum să nu-i dai, când mai că-ţi cere cu lacrimi în ochi? La început toţi priveau cererea ei cu veselie şi cu glume... Aşa i-au dat o zi, a doua... A treia zi... iar. Şi pe nesimţite, în cam două săptămâni, s-a împătimit pentru votcă şi rom, încât nu te puteai înfăţişa cu mai puţin de jumătate de oca. Măcar de-ar fi băut singură, dar beţiva avea chef să aibă companie. La început compania era formată din persoane ca şi ea, adică nobili, apoi din burghezi şi, în final, din oricine care-i cădea în mână. Bărbatul mergea la muncile câmpului sau pleca undeva cu treburi, iar ea îşi şi chema companionii şi se apuca să bea toată ziua! Când el se întorcea acasă, nevastă-sa zăcea beată fără conştiinţă, iar în casă a început să se observe lipsa ba a unui lucru, ba al altuia. După aceea el a început să ascundă şi să pună sub cheie banii,dar ea a început să ducă din casă tot ce nimerea: obiecte de preţ din aur şi argint şi orice alt bun, care poate să fie amanetat pentru votcă. Acum nu mai era mulţumită cu beţiile de acasă, a început să umble brambura prin cârciumi, dansa acolo cu lacheii şi cu soldaţii, dădea de băut la oricine îi ieşea în cale. Iar el, oricât de temut era şi de supărat, o iubea mult şi nu era în stare să ridice mâna asupra ei sau să o jignească spunându-i vorbe de ocară, ci îi purta în continuare de grijă şi o cruţa de fiecare dată. Odată, când ea a vrut votcă cu orice preţ, el a încuiat şi a pus zăvoarele peste tot, a luat cheile şi a plecat. Atunci ce

credeţi că a făcut din răutate, afurisita? A luat un tăciune din foc şi a dat foc la propriul lor conac! Până unde te poate duce votca! Nu degeaba zice că „cel viclean a născocit-o”! Gusakovski lipsea în acel moment, cum am spus. Slugile au văzut când ea a pus focul,dar când s-au repezit să-l stingă, nu s-a mai putut face nimic. S-a pornit un vânt mare şi conacul a ars până în temelii. Casa era asigurată, dar societatea de asigurare s-a apărat: soţia ta a dat foc, aşa că nu-ţi dăm nimic. A pierdut procesul cu cei de la asigurare! A rămas doar pământul. Banii pe care îi avea i-a investit într-o nouă construcţie. Soţia, însă ca şi înainte, nu s-a lăsat de nărav şi căra totul din casă. Peste un an, când construcţia de-abia se terminase, a venit alt incendiu, nu se ştie de la ce s-a pornit. A ars totul din nou. Gusakovski s-a pierdut cu firea, de amărăciune a pus şi el mâna pe pahar şi au început să bea împreună. Copiii le-au murit toţi. Nu se ştie ce boală a intrat în ei, ca o pacoste... Gusakovski şi soţia s-au mutat în sat şi aici s-au pus pe beţii neîntrerupte, fără să mai facă nimic altceva. Mai aveau încă ceva pământ. Evreii le dădeau votcă în schimbul pământului. În sfârşit s-a hotărât ca pământul să fie vândut la licitaţie, iar pentru că atunci era interzis oficial să se vândă pământ evreilor, noi – eu, tatăl tău şi alţi vecini – am mers la licitaţie, am cumpărat pământul, punând mână de la mână şi l-am împărţit între noi în funcţie de cota de participare. Acum eu am patruzeci de deseatine, tu ai cincisprezece, ceilalţi câte două, câte trei deseatine, care cât a putut. Iar Gusakovski şi nevasta lui au ajuns repede la fundul sacului. Nu odată ne-au cerut şi nouă şi le-am dat. El a

murit primul, dar nici ea n-a mai trăit mult după aceea. Nu erau nici bani de înmormântare, eu însumi am dat şi scândurile pentru coşciug...

Din întâmplarea aceasta vezi că mintea există în fel şi chip. Există minte adevărată, care spune că bogăţia nedreaptă nu este bogăţie. Iar acea minte, care este bună pentru obijduirea aproapelui, pentru viclenie şi înşelăciune, nu este minte dreaptă, e nedreaptă, pentru că mai devreme sau mai târziu îl va duce pe om la necaz şi la pieire. Iar avutul câştigat pe nedrept, acela care atrage după sine lacrimile nevoiaşilor, se risipeşte ca o pulbere şi dispare. Îndestularea trebuie să aibă conştiinţa curată şi chipul luminat în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor. În aceasta constă mintea adevărată sau înţelepciunea. Dobândeşte belşugul numai pe dreptate şi să nu doreşti niciodată câştig pe nedrept.

Ca să afli, băiete, cum să dobândeşti avere, îţi voi povesti o istorie de-a noastră. Îţi voi povesti cum ne-a ajutat Dumnezeu pe noi să facem avere.

Răposatul meu bunic era un om foarte sărac. Nu avea nici un petic de pământ, n-avea nici grădină, nici izbă şi slujea ca ajutor de diac. Ştii şi tu că nu este pe lume făptură mai necăjită ca diacul. Şoricelul acela care trăieşte în câmp, în clăi sau pe arie, mănâncă pe săturate, ba mai şi strică în joacă snopii de grâu şi de hrişcă. Dar şoricelul, care trăieşte pe lângă biserică, n-are nimic. De abia dacă-i pică vreo firimitură de colăcel adus de credincioşi pentru parastas. De aceea şoarecii de biserică sunt atât de jigăriţi şi diaconii noştri

atât de nevoiaşi. Ce să mai vorbim de ajutorii de diaconi.

Bunicul povestea că a răbdat şi a trăit în sărăcie destul timp, dar nu şi-a înecat amarul în pahar, ci în rugăciune, în Psaltire şi în muncă. Bunicul nu stătea o clipă locului, nu putea să stea şi să nu facă nimic, Doamne păzeşte! Bunicul socotea că lenea e cel mai mare păcat, iar la bătrâneţe, când din mila lui Dumnezeu avea tot ce-i dorea inima, nu putea să stea fără să nu lucreze. Deşi puterile îi slăbiseră şi nu mai vedea bine, iar tatăl meu nu-l mai lăsa să muncească, el nu se putea abţine, plângea când i se ascundeau uneltele şi a robotit până în ultima clipă a vieţii.

Şi iată ce-a povestit despre viaţa lui. Nu avea încă optsprezece ani când bunicul, în urma morţii diacului, a fost numit din ajutor de diac – diac adevărat în strană. Bunicul nu se trăgea din oameni de neam, ci din ţărani simpli. Tatăl lui a fost iobag şi mergea la clacă. Când moşierul a văzut că bunicul a ajuns diac, şi-a trimis slujitorii, care au intrat noaptea în casă, l-au legat pe bunicul şi l-au dus prin tot satul, ca pe un ucigaş, drept la conacul boieresc.

Panul a văzut că flăcăul e frumos, bine făcut, aşa că a poruncit să fie dezlegat şi l-a luat la casa lui ca lacheu. Pe vremea aceea nu era după vrerea ţăranului, ci cum voia panul, aşa făcea.

Dar ceea ce la început i-a părut bunicului meu o mare nenorocire a fost spre fericirea lui. În momentul acela conacul se construia din nou: se puneau peste tot în camere uşi noi, ferestre noi, se băteau duşumele noi. Boierul a plecat undeva departe, iar bunicul a primit

ordin de la el să supravegheze lucrările la casă. Iar bunicul nu numai că a supravegheat lucrările, ca totul să fie aşa cum trebuie, dar a şi învăţat de la maiştri să lucreze el însuşi. Se întâmpla că se scula înainte de răsăritul soarelui şi se apuca să taie cu fierăstrăul, să geluiască, să sfredelească la masa de tâmplărie. Maiştrii au văzut că are aptitudini şi plăcere pentru o asemenea muncă, aşa încât au început să-i arate cum să lucreze, iar el atât a aşteptat! Într-o singură vară bunicul a învăţat tâmplăria, strungăria şi zugrăvitul, după care a început să lucreze ca cel mai bun maistru ce se află. Spre toamnă boierul s-a întors, a examinat totul şi a zis: „Te-ai ocupat foarte bine de lucrări, totul s-a făcut trainic şi cu acurateţe. Cere-mi ce cadou vrei". Dar bunicul i-a răspuns: „Nu doresc nici un fel cadou. Lăsaţi-mă numai să lucrez dimineaţa în atelierul de tâmplărie. Am să fac tot ce va fi nevoie prin casă". Boierul a fost de acord şi i-a dăruit o masă de tâmplărie cu toate sculele necesare. Doi ani a muncit bunicul acolo. Nu se mai afla alt meşter ca el în întreg ţinutul. Era nevoie de-o vânturătoare pentru treierat, de nu ştiu ce obiect casnic, de o scripcă pentru lăutar, de-o găleată, de-o putinică, de toate se apuca; tot ce ieşea din mâinile lui era bine făcut, de-ţi era mai mare dragul să priveşti.

În acest timp Galiţia a fost ocupată de împăratul austriac, iobăgia s-a desfiinţat, iar bunicul a primit dreptul să plece liber de la pan. Obştea noastră l-a primit înapoi ca diac, pentru că cel care fusese pus după plecarea lui bea într-una şi era atât de păcătos, că nu mai era cu putinţă să fie ţinut în continuare. Când a

ajuns diac, bunicul şi-a făcut o izbă mare şi s-a apucat de meşteşugărie. A învăţat singur şi ştia la perfecţie ceea ce ţinea de fierărie, de lăcătuşărie şi de rotărie. De aceea lumea venea cu comenzi la el din toate părţile, mai ales că bunicul, de orice se apuca, făcea treaba de meşter adevărat. Când cineva se tocmea şi găsea că preţul e prea mare, plângându-se, răposatul îi zice: „O să mă înjuri o singură dată, când plăteşti, dar după aceea niciodată; na! mai bine să mă ocăreşti acum decât mai târziu pentru treabă de mântuială". În acest fel şi-a făcut avere în câţiva ani şi atunci a făcut cunoştinţă cu bunica care a primit ca zestre o izbă din chirpici chiar pe locul unde este acum conacul meu. S-a însurat cu ea şi s-a apucat de gospodărie. Dar a continuat să meşteşugărească şi, tot aşa, nu şi-a lăsat nici diaconia. „Îmi place să cânt pentru Domnul" - spunea bunicul, explicând faptul că rămâne diac, nu din nevoie şi nu ca să-şi câştige pâinea, ci din iubire pentru Domnul, căruia Îi cântă şi rândunica, şi ciocârlia, şi privighetoarea, şi îngerii din ceruri: „Când încep să cânt în biserică, mi se pare că glăsuiesc laolaltă cu îngerii". Şi până la sfârşitul vieţii sale, atâta timp cât l-au ţinut puterile să meargă la biserică, bunicul a cântat mereu şi i-a slujit Domnului în sfântul lăcaş.

Merită să cunoşti mai bine viaţa lui. Aşa cum merge un ceas bun fără să rămână vreun minut în urmă sau fără s-o ia înainte, tot aşa drept şi măsurat a mers şi gospodăria lui. Iată învăţătura lui preferată pe care o dădea copiilor şi tuturor iobagilor: „Omul trebuie să-l urmeze pe Domnul Dumnezeu. Aşa cum Domnul Dumnezeu lucrează fără încetare, cum toate lucrările

mâinilor sale sunt minunate şi cu folos, aşa cum El a măsurat totul pe ore şi minute, tot aşa şi omul trebuie să se ostenească mereu şi cu osârdie, să se uite la ceas şi să-şi împartă munca după acesta". Fie vară, fie iarnă el se scula la ora patru, iar după el se sculau copiii şi argăţimea. De cu seară i se stabilise fiecăruia munca pentru a doua zi. După ce se sculau şi se spălau bine, toţi se rugau laolaltă, iar apoi fiecare mergea la treaba lui, care la câmp, care la arie, care la atelier.

În gospodărie şi în atelier totul era organizat şi se desfăşura exact aşa cum merg rotiţele într-un ceas. Nimeni nu îndrăznea să spună vreun cuvânt neplăcut sau să se certe cu altul, sau să-l jignească pe cineva.

Chiar el, deşi era iute la fire şi sever, nu-i bătea niciodată pe argaţi şi nu-i pedepsea, ci doar îi învăţa cum să facă totul mai bine şi le arăta cu vorba bună celor care greşiseră cum să fie mai atenţi pe viitor. Când cineva făcea ceva rău sau se lenevea, sau făcea câte-o ispravă ticăloasă, el îl chema pe acela şi vorbeau între patru ochi: îl învăţa şi îl îndruma, dar nu se arăta niciodată înciudat sau mâniat. Din acest motiv argaţii lucrau întotdeauna cu râvnă şi se temeau mai rău ca de bătaie să nu-l mânie. Iar acela care nu urma călăuzirile sale, ba făcea altele şi mai şi, pe loc îi dădea plata în mână şi... mergi cu Dumnezeu.

Nu numai că nu bătea şi nu pedepsea niciodată pe nimeni, dimpotrivă, îi plăcea să laude şi să răsplătească pe omul de valoare. Se întâmpla să vină la grajd şi să vadă caii bine ţesălaţi, curăţaţi, căruţele curăţate şi ele, butucul de la roată bine uns, iar în câmp să vadă o arătură aşa cum trebuie, o claie sau un stog clădite cu

grijă. Atunci chema îndată pe ceilalţi şi le spunea: „Priviţi cât de bine a făcut totul! Îmi place o asemenea lucrare. O să iasă bun om din tine, frăţioare, şi un muncitor de nădejde. Pentru că mi-ai adus bucuria asta îţi dăruiesc..." şi îl răsplătea cu bani sau cu daruri. De aceea nu a avut lipsă niciodată din partea lucrătorilor. De multe ori obişnuia să ne spună: „Oamenii fără minte nu ştiu să se poarte cu argaţii. Slujitorul nu este un rob, ci ajutorul şi prietenul meu, un om la fel ca şi mine. Iar eu trebuie să-i fiu tată şi îndrumător, pentru că Dumnezeu mi l-a încredinţat spre ocrotire. Nu ocara, nu bătaia, nu poreclele urâte şi înjositoare îl fac credincios pe argat, ci dragostea, cuvântul mângâietor şi răsplata." Aceasta era o regulă înţeleaptă. Fiecare lucrător primea la ora stabilită hrană consistentă şi gustoasă, cine lucra pentru îmbrăcăminte – primea haine bine confecţionate şi trainice, cine se tocmea pentru leafă – primea la timpul lor răsplată cinstită. Iar dacă se întâmpla ca cineva să se însoare sau fata să se mărite, bunicul rostuia totul pentru nuntă şi dădea şi zestre. „Ai lucrat la mine – îi spunea - atâţia ani. Să te binecuvânteze Dumnezeu să-ţi duci cu bine gospodăria ta proprie. Te ajut din toată inima". Aşa ne învăţa pe noi: „Uitaţi-vă, eu am câştigat o bucată cinstită de pâine din nimic, numai din priceperea şi din munca mea. De ce poporul e sărac? Din cauză că la noi îndată ce omul ajunge proprietar de pământ, nu mai vede nimic înainte decât bucata lui de pământ. Dacă dă roadă pământul se face şi pâinica, dacă nu rodeşte - sărăceşte, pentru că nu mai are alt mijloc de a-şi câştiga hrană. Evreul, însă, chiar dacă nu are pământ, are cu toate

acestea bani! Din ce cauză? Din cauză că orice evreu este om cu carte şi are un plan anume. Atunci noi de ce nu ne facem un plan. De ce aşteptăm până ce evreul ne aduce sare în sat, când noi înşine am putea-o cumpăra şi aduce, ca să câştigăm bani frumoşi pe ea? De ce ţăranul care are trei sau patru copii şi este îndestulat nu-şi dă unul sau doi la şcoli superioare? Măcar unul să se pregătească să fie funcţionar, preot sau profesor, altul să înveţe o meserie ceva, al treilea – altă meserie. Pământul e mare. Având cunoştinţe şi îndemânare, chiar dacă nu îţi vei găsi de lucru aici, poţi găsi şi la capătul lumii. Uitaţi-vă la mine: am învăţat meserie, iar acum obţin câştiguri tot mai frumoase din zi în zi. Am atâta treabă, că uneori nu mai primesc comenzi, pentru că nu mai fac faţă şi nu mai pot să le duc pe toate la bun sfârşit. În orice fund de provincie s-ar afla, un meşter bun îşi găseşte oameni, care să-i dea de lucru. Dacă nu aş fi ştiut meserie, ce-aş fi avut? Aş fi trăit în sărăcie, aşa cum trăiesc toţi diaconii noştri. Acum am pâine de-avalma de pe urma agriculturii şi a atelierului, iar de pe urma diaconiei îl slujesc pe Dumnezeu şi pe creştinii pravoslavnici".

De aceea ne spunea întotdeauna apăsat: „Copii, învăţaţi! Mai înainte de orice învăţaţi carte, pentru că fără carte veţi fi întunecaţi la minte şi orbi. Cine face studii superioare acela va fi un om superior, iar cine nu are suficientă inteligenţă şi destule mijloace, va trebui să înveţe o meserie folositoare. Nu vă bazaţi numai pe agricultură. Va veni vremea când agricultura nu va mai putea să-i hrănească pe toţi"

Şi aşa se întâmplă şi astăzi. A dat Dumnezeu şi lumea s-a înmulţit, dar pământul nu se mai înmulţeşte, dimpotrivă, pretutindeni devine tot mai puţin. Ori au pus mâna pe el panii moşieri, ori l-au câştigat prin viclenie „noii boieri" şi evreii. Unde înainte se afla un singur proprietar, acum se află patru, ba şi mai mulţi... peste vreo douăzeci de ani sărăcia va deveni cumplită, dacă vom sta cu nasul aplecat numai spre pământul nostru.

În familia noastră, dragă nepoate, lucrurile n-au stat aşa. Uite, am dat la învăţătură trei copii şi i-am scos în lume. Astăzi din cei cinci copii ai mei unul este funcţionar, unul este căpitan în armată, unul este meşter caretaş, altul este însurat şi are gospodărie în ţinutul nostru, dar cunoaşte meseria de fierar,iar unul rămâne stăpân pe locul meu, pe pământul nostru pământesc, dar a învăţat pentru orice eventualitate meseriile de tâmplar şi dulgher. Da, dragul meu, marea înţelepciune şi binele poporului nostru ţin de un lucru: să nu ne bazăm nici într-un caz numai pe pământ. Ceea ce am luat de la bunicul meu şi de la părintele meu şi ceea ce eu însumi am aflat prin experienţa proprie în lunga mea viaţă, îţi transmit acum şi ţie, dragul meu. De aceea ţine minte bine încă un lucru: când te vei însura, să nu alegi după zestre. Dacă aceasta este, slavă lui Dumnezeu. Dacă nu este zestre, ţine minte că la Domnul Dumnezeu mai mult rămâne decât este dat. Va ajunge şi pentru tine. Încearcă numai să o iei pe aceea care ţi-e dragă la inimă. Ştii proverbul: „Ai ce şi cu ce să mănânci, dar n-ai cu cine sta la masă". Poţi să ai tu sute şi mii, dar când nu ai un prieten drag, de inimă, când

nu ai o soţie iubitoare în casa ta, toate acelea nu îţi vor fi dragi, nu vei avea plăcere să munceşti, toată viaţa ta va fi amară şi necăjită şi poţi chiar să cazi în tot felul de ispite. Când va trebui să-ţi alegi nevasta, prietena şi tovarăşa ta pe toată viaţa, întreabă-ţi mai întâi mintea şi inima.

Mintea îţi va spune e vrednică oare să fie soţie, îl iubeşte pe Dumnezeu, iubeşte rugăciunea, slujba dumnezeiască? E muncitoare, gospodină, îi place să fie curat în casă, în curte, să aibă hainele, rufăria şi toate curate? Apoi întreabă-ţi inima: este oare a ta? Pe când eram flăcău mulţi voiau să mă peţească cu fiicele lor. Fiecare se lăuda cu bogăţia lui, fiecare mă ademenea cu o zestre mare. Dar răposatul meu părinte – dă-i, Doamne, împărăţia cerurilor! – mi-a spus: „Toate acestea, fiule, sunt lucruri deşarte. Nu zestrea şi nici banii nu-ţi vor aduce fericirea, ci o soţie bună şi iubitoare!" Şi eu m-am însurat cu o orfană săracă, dar cu aceea pe care am iubit-o din toată inima. N-am iubit-o numai pentru frumuseţea chipului şi a boiului, ci şi pentru frumuseţea ei sufletească. Şi Dumnezeu mi-a trimis prin ea un prieten credincios şi scump, dar şi o gospodină bună, sinceră, muncitoare, neobosită, pricepută, cum îţi doresc să ai şi tu şi cum doresc oricărui bun creştin. În casa mea a fost întotdeauna linişte, pace, prietenie, dragoste, peste ea s-a aşternut binecuvântarea lui Dumnezeu. N-am ştiut niciodată ce provizii avem în casă, câte păsări avem în curte. Ea se îngrijea şi de copii, totul strălucea de curăţenie în casă, în hambare şi pretutindeni; şi la vite şi în toată gospodăria ea era sufletul şi capul acesteia. Am trăit

şaizeci de ani precum porumbaşii tăi. Viaţa a trecut ca un fulger, ca o singură şi minunată zi. Se întâmpla că dacă plecam de acasă şi n-o mai vedeam, sufletul mi-era cuprins de dor şi mă trăgea către casă. Acest lucru s-a întâmplat nu numai în tinereţe, ci şi la bătrâneţe, pentru că iubirea adevărată niciodată nu îmbătrâneşte, ci an de an capătă puteri tot mai mari.

Tot aşa şi ea, când eu nu eram acasă, nu putea să doarmă, se ruga mereu să nu mi se întâmple vreo nenorocire şi să mă întorc cu bine; stătea ca pe ace, număra fiecare ceas, fiecare minut, şi ieşea mereu în fugă până la poartă să se uite în lungul drumului: vin sau nu vin. Iar când mă întorceam acasă, ea începea să-mi povestească bucuroasă toate în amănunt, de parcă nu ne-am fi văzut de un an întreg. Acum sunt tare necăjit: nu am unde să mai plec şi de unde să mai vin, nimeni nu mă mai compătimeşte, nimeni nu se mai gândeşte să facă aprovizionarea, să gătească ceea ce-mi place, nimeni nu-mi mai spune vorbe blânde, din inimă...

Lacrimi mari se prelingeau pe obrajii bătrânului care tăcu vreun minut. Apoi se ridică şi ieşi în tindă, pentru ca acolo, în singurătate, să plângă în voie.

În acest timp Nikolai începu să răsfoiască Psaltirea şi, parcă dinadins, cartea sfântă i se deschise la psalmul 127: *„Fericiţi toţi cei ce se tem de Domnul, care umblă în căile Lui. Rodul muncii mâinilor tale vei mânca. Fericit eşti; bine-ţi va fi! Femeia ta ca o lozie roditoare, în laturile casei tale; fiii tăi, ca nişte vlăstare tinere de măslin, împrejurul mesei tale.* După ce citi aceste versete, se gândi: „Cu

adevărat aşa şi-a dus viaţa bunicul Onufrie. Măcar de mi-ar trimite şi mie Domnul o viaţă la fel!"

Când Onufrie se întoarse în casă, îl văzu pe Nikolai cu Psaltirea în mână. Se aşeză lângă el şi zice:

- Arată-mi ce citeşti.

- Uite, răspunse Nikolai, psalmul acesta pe care-l cântă diaconii la cununie.

- Minunat psalm, te-aş sfătui să-l înveţi pe de rost, căci în curând vei ajunge şi tu la cununie, dacă îţi vei găsi o prietenă după placul tău, ceea ce îţi doresc din suflet.

- Minunat psalm, repetă Nikolai, dar nu înţeleg în totalitate. Ba înţeleg, înţeleg: bine este de omul care se teme de Domnul, munceşte şi mănâncă rodul muncii sale. Dar aici nu înţeleg: *Femeia ta ca o lozie roditoare, în laturile casei tale.* Ce înseamnă aceasta?

Onufrie: Lozia nu este aceea, care creşte la noi pe lunci şi din care se împletesc coşuri. În sfânta Scriptură lozia denumeşte viţa-de-vie. De aceea aceste cuvinte trebuie înţelese astfel: când te vei teme de Domnul, vei trăi în Domnul. Acesta te va binecuvânta cu o femeie gospodină, care laolaltă cu copiii tăi, se va arăta în toată splendoarea în casa ta, aidoma unei viţe-de-vie încărcate de ciorchini de struguri dulci şi mustoşi. Căci ce sunt copiii pentru mamă, dacă nu nişte ciorchini pe lăstarii viţei? Nu-i aşa?

Nikolai: Şi mai departe: *Fii tăi, ca nişte vlăstare tinere de măslin, împrejurul mesei tale.* Ce vrea să spună *ca nişte vlăstare tinere de măslin?*

Onufrie: Nici eu n-am înţeles asta. Am mers înadins să-l întreb pe părintele Andrei Leviţki şi iată ce

mi-a explicat. În ţinuturile calde cum este cel evreiesc, unde a trăit sfântul scriitor al psalmilor, împăratul şi proorocul David, cresc măslini, care au ramuri şi frunze asemănătoare cu răchita noastră. Pomul acesta face nişte fructe asemănătoare cu vişinile noastre. Când fructele se coc, sânt strânse, puse în nişte burdufuri, iar apoi se face din ele untdelemnul. Deci *vlăstarele tinere de măslin* nu sunt altceva decât pomişorii tineri de măslin.

Nikolai: Aha! Tâlcuieşte mai departe, bunicule, ce trebuie să mai fac?

Onufrie: După ce te vei căsători şi Dumnezeu te va blagoslovi cu fii, ai grijă ca aceştia să fie educaţi aşa cum trebuie, creştineşte, ca să iasă din ei oameni deştepţi, cinstiţi şi buni cetăţeni. Părinţii buni au copii buni, dar nu întotdeauna. Câteodată părinţii îşi iubesc prea mult copiii şi din cauza aceasta devin incapabili să le dea o bună educaţie. Am văzut şi astfel de cazuri.

Am avut aici un vecin, un om foarte bun, dar copiii lui au ieşit aşa cum nu trebuie, tocmai din cauză că părinţii i-au iubit prea mult. Copilul trebuie trezit mai de dimineaţă... „Ah, nu, cum se poate să-l trezesc! E încă micuţ, să mai doarmă un pic, lasă-l să se mai răsfeţe, n-ai ce să-i faci!" A crescut copilaşul şi ar trebui să se apuce de carte, dar nu este trimis la şcoală: „Să mai crească, e încă mic, slăbuţ!" Iar peste un an sau doi: „A şi depăşit limita de vârstă", zic ei. Astfel trec cei mai buni ani pentru învăţătură. Copilul creşte în trândăvie şi ignoranţă, iar mămicuţa lui îl ţine ca pe palme: „Ce durduliu e, ce frumuşel, porumbaşul meu scump!" Porumbaşului i se permite totul şi poate totul. Unde-i de ospătat şi de chefuit – hop şi el, unde se flecăreşte ce

nu trebuie şi se cântă deşănţat – popîc şi el! Porumbaşul nu ştie să-şi facă cruce, nu ştie *Tatăl nostru*, cât despre porunci nici să nu-l întrebi, dar la băut, la fumat şi la lălăit cântece beţivăneşti e primul. Se întoarce porumbaşul de la cârciumă pe trei cărări. Mămica şi tăticul îl dezbracă, îl descalţă: „Nu-i nimic! E încă tânăr, n-a prins încă minte, băieţelul! Parcă noi n-am fost tineri?" Iar în acest timp porumbaşul nu se apucă de nici o treabă, are în cap cu totul altceva. Pe măsură ce înaintează în vârstă devine tot mai trândav şi mai beţiv. Finalmente porumbaşul a cheltuit tot avutul părintesc în beţii, a făcut de ruşine cărunteţile tatălui şi ale mamei sale, iar în ceasurile din urmă ale vieţii lor au avut parte să-l vadă pe porumbaşul lor dus în cătuşe pe străzile Lvovului pentru furtul unui cal!...

Ce-i drept, există şi altfel de părinţi, care nu merită numele de părinţi. Sunt aceia care îi chinuie pe copii, îi bat, îi lasă să rabde de foame, ca şi cum copii lor le-ar fi vrăjmaşi. Ţi-e silă de astfel de părinţi. Educarea creştină raţională a copiilor tocmai în aceasta constă: să-i iubeşti fără să-i cocoleşti, ca să se înveţe de mici cu cartea, cu munca, cu efortul, să se deprindă cu ordinea, curăţenia, îngrijirea proprie, cu răbdarea, supunerea, şi respectul faţă de cei în vârstă. Doamne păzeşte, ca la anii fragezi copii să se deprindă cu lenea, pentru că apoi nu-i va mai părăsi toată viaţa, iar trândăvia este mama păcatelor, cum ziceau bătrânii noştri. Până la trei ani copilul poate dormi cât voieşte, dar din al patrulea trebuie trezit dimineaţa pentru rugăciune, fără părere de rău şi fără îngăduinţă, fiindcă, obişnuindu-l să se trezească devreme, el va fi mai sănătos, mai puternic şi

mai vesel. Totodată trebuie să-i dai să lucreze ceva, căci învăţându-se să muncească din primii ani, îi va face plăcere toată viaţa să se apuce de orice treabă.

Ştii cum să te porţi cu argăţimea, cu lucrătorii şi lucrătoarele. Ţi-am povestit cum m-a învăţat bunicul meu. Dar am uitat să-ţi spun un lucru. Să nu iei niciodată un lucrător care a avut o gospodărie şi a dus-o de râpă. Dacă n-a ştiut să-şi păstreze bunul său, nu-l va durea inima nici de bunul tău.

Casa ta e arătoasă, nimic de zis, dar totuşi te-aş sfătui: cum vei pune deoparte ceva bani, ridică-ţi o casă nouă, mai încăpătoare. O casă bună înseamnă sănătate, una întunecată, rece, igrasioasă duce la boală.

Casa şi tot ce ai în ea să le ţii pe cât poţi cât mai curate şi îngrijite. Curăţenia în casă şi în ogradă sunt frumuseţea şi cinstea stăpânului şi stăpânei. În casa ta, se înţelege de la sine, pe primul loc, în colţul dinspre răsărit, trebuie să stea sfintele icoane, dar nu orice lucrare de bazar a mâzgălitorilor de cele sfinte, ci icoane frumos pictate: a Mântuitorului, a Maicii Domnului, a sfântului Nicolae şi altele, în funcţie de venituri. Aceste sfinte icoane îţi vor aminti că locuinţa ta nu e păgânească, ci pravoslavnică şi că în ea tu însuţi şi întreaga familie a ta vă aflaţi ca într-o biserică în faţa sfântului iconostas. Şi aşa cum în biserică te-ai teme să spui lucruri necurate, murdare, tot aşa şi în casă, dacă eşti creştin adevărat, te vei uita la icoană şi te vei înfrâna în faţa ei; aşa cum în biserică n-ai face fapte necinstite şi rele, tot aşa şi în casă, în faţa sfintelor icoane, trebuie să te temi să săvârşeşti ceva necinstit, necreştinesc.

Al doilea lucru pe care trebuie să-l ai în casă numaidecât este ceasul, după cum ţi-am mai spus, şi după el să-ţi repartizezi toate ocupaţiile şi lucrurile. Uneori este necesar să cunoşti ora şi pe timp de noapte: un gospodar grijuliu trebuie să se scoale şi noaptea, să vadă vita dacă-i sănătoasă, fiindcă pe timpul nopţii cu animalele domestice se întâmplă tot felul de belele. Am în casă un felinar, în fiecare noapte mă scol, trec pe la staul, pe la grajd, pe la saivan, pe la şură şi nu mă culc până nu mă încredinţez că totul este în ordine.

Al treilea lucru, fără de care nu există ordine în gospodărie, este un carneţel unde să notezi fie şi cel mai mic câştig şi cea mai mică cheltuială. Fără astfel de notiţe nu vei fi un bun gospodar, pentru că nu vei şti cât te costă fiecare lucru şi fiecare afacere.

Răposatul tău tată nu ţi-a înjghebat şi o livadă, n-aveţi acum decât un păr sălbatic. Ţine minte că trebuie neapărat să-ţi formezi o livadă din puieţi. Anul în care nu vei pune vreun puiet de pom fructifer va fi un an pierdut. Să ai grijă ca în livada ta să fie vişini, şi cireşi, şi agrişe, şi de tot soiul. Caută şi un locşor pentru flori. Sădeşte câteva tufe de trandafir, seamănă ierburi plăcut mirositoare şi de leac, iar într-un loc tihnit, sub bătaia soarelui pune viţă-de-vie. Sapă tu singur şi sădeşte, udă cu mâinile tale şi lucrează rugându-te la Domnul Dumnezeu. Iar când toate vor creşte şi vor înflori, uită-te cu luare aminte la fiecare floare, la fiecare firicel de iarbă şi, lucrând în grădinuţa ta, slăveşte-L pe Tatăl Ceresc, Cel care a făurit totul întru bucuria şi mângâierea noastră.

În privinţa animalelor să-ţi mai spun câteva lucruri. Nici în grajdul cailor, nici în ocolul vitelor nu trebuie să ai animale slabe sau de mâna a doua. Dacă vrei să pui temelia la ceva, apoi pune piatră bună, adică sămânţă bună. Indiferent că animalele-s bune sau proaste nu trăiesc fără hrană, dar este o deosebire: vita bună hrăneşte-o bine, căci ai de ce; dar vita proastă mănâncă mai mult decât costă şi decât lucrează.

Bunicul meu era de o inteligenţă ieşită din comun, iar noi am învăţat de la el cum să conducem o gospodărie şi să trăim pe lumea asta. Iată ce ne-a povestit despre felul cum a dobândit animale de soi. Ştii şi tu că acum avem cai de rasă. În fiecare an vând câte două perechi, ba, când dă Dumnezeu, şi câte trei perechi şi niciodată nu primesc mai puţin de trei sute de ruble pe pereche. A fost chiar un caz când am primit curat cinci sute de ruble pentru o pereche. Cum de-am obţinut un asemenea preţ? Deoarece caii noştri sunt de soi bun sau, cum se zice, sunt cai pursânge. Mai înainte nu vedeai cai buni în întreg ţinutul. Toţi erau mărunţei, cu beteşuguri, fără vlagă. Dar răposatul meu bunic îndată ce auzea, că se vând undeva nişte cai buni de la o herghelie, mergea să cumpere.

Se vindea la licitaţie crescătoria de cai şi cireada unui arendaş, iar acolo bunicul meu a pus ochii pe o iapă fătătoare şi două vaci. Nişte evrei geambaşi au ridicat preţul iepei până la o sută de ruble (pe timpuri aceştia erau bani nu glumă), dar bunicul a hotărât să nu se lase şi a mai ridicat cu o rublă. Evreii au dat mai mult, el şi mai mult. Evreii au urcat iar, dar el nu s-a lăsat. Târguiala s-a prelungit mult, da până la urmă

bunicul a luat iapa cu o sută treizeci şi patru de ruble de argint. Cele două vaci au costat şi ele peste o sută. De la această iapă am început să ne înavuţim. Din ea au rezultat doisprezece cai şi nu ne-am mai despărţit niciodată de dânsa.

Când a îmbătrânit şi nu a mai putut să lucreze, bunicul şi tata au lăsat-o să iasă „la pensie". I-au dat mâncare şi îngrijire tot ca înainte până la moarte, deşi acum nu mai lucra. Tata şi bunicul spuneau despre ea: „Aceasta e bătrâna –mama noastră, şi nu face bine s-o vindem, pentru ca cineva, cum ar fi de pildă vreun evreu lipsit de suflet, să o chinuie, să o bată şi s-o lase să moară de foame". Tot aşa, şi din cele două vaci ne-am tras un şeptel de bună calitate. Ba şi-n privinţa oilor şi porcilor am avut întotdeauna cea mai bună sămânţă, nu una oarecare.

Fiecărui animal îi place să fie îngrijit bine: ca grajdul şi şura să fie încălzite, aşternutul să-i fie uscat şi curat; iar văcuşoara ori alt animal să fie bine hrănite la timp. Ţesala şi peria va creşte mai degrabă calul decât ovăzul. Poţi să-i dai calului ovăz şi fân până se satură, dar dacă are pielea acoperită cu scabie şi rapăn, la picioare are mizerie şi julituri, iar în grajd e umezeală şi murdărie, calul va fi tot jigărit şi fără puteri. Dimpotrivă, hrăneşte-l cu ovăz şi fân mai puţin, dar dă-i mâncare mereu la timp şi să nu-ţi pară rău de timpul acordat pentru buşumat şi rânit gunoiul. Calul va fi îngrijit, nu se va îmbolnăvi, va fi mai rezistent la muncă, la fel ca şi vita. La noi există obiceiul să buşumăm vitele cornute cu ţesala şi peria. Ţăranul nostru de-abia îşi curăţă calul cu un mănunchi de paie

înainte şi de vreo sărbătoare mare, iar în ceea ce priveşte vaca sau boul nici nu poate fi vorba de aşa ceva. Dar bunicul ne-a învăţat pe noi că orice animal trebuie să fie ţesălat şi îngrijit în fiecare zi, fie acesta cal, juncă sau viţeluş.

Iată, noi spunem despre porc precum că e un animal căruia îi place de la natură murdăria şi necurăţia, dar bunicul mi-a zis: „Nu-i adevărat, porcului îi place curăţenia mai mult ca orice". De aceea la noi porcii se spală în fiecare săptămână: la început cu apă cu săpun, iar apoi cu apă curată; încearcă să faci şi tu la fel şi te vei mira când vei vedea că, la aceeaşi hrană, porcul spălat şi curăţat creşte de două ori mai mult într-un an, decât unul murdar. Eu am încercat şi am răsîncercat acest lucru. Când un porc castrat este hrănit într-o încăpere strâmtă, trebuie să te îngrijeşti de o curăţenie bună şi de un stroh curat, atunci se va hrăni mai bine şi va avea nevoie de mai puţine grăunţe. De orice vită să ai milă şi să o cruţi. Aceste făpturi nu pot spune nimic, dar ele înţeleg cine le este prieten şi cine le este duşman. Un stăpân bun şi milostiv îşi iubeşte animalul şi îl cruţă, iar pe unul rău animalul îl rabdă: şi vorbele urâte şi loviturile, dar se uită la el cu reproş parcă voind să spună: „Uite ce fel de om eşti! Uite ce minte ai, ce suflet ai!" Îţi spun sincer, nepoate, nu pot să-l văd în ochi pe acel om lipsit de suflet, care-şi foloseşte în rău puterea asupra animalului: cum nu-l hrăneşte, nu-i dă apă la timp, nu-l curăţă, dar îi cere să lucreze peste măsură, iar pe deasupra îl înjură, îl blestemă, îl bate cu ce se nimereşte. De aceea vita mută se îndărătniceşte şi nu se mişcă din loc, deşi omul cel

rău o bate. Ea parcă vrea să-i spună stăpânului nemilostiv: „Bate-mă cât vrei, mai bine omoară-mă acum, decât să mă tiranizezi!”

Dar Dumnezeu îl pedepseşte pe astfel de oameni: întotdeauna n-au cu ce lucra, trebuie să împrumute şi plugul, şi boroana, şi căruţa. Şi asta pentru că n-au ştiut să poarte de grijă animalelor. Aşadar, iubeşte-ţi şi curăţă-ţi animalele, ca pe nişte ajutoare în muncă. În fiecare zi cercetează fiecare animal în parte: e sănătos sau are ceva? Mângâie-l, vorbeşte-i, pentru că şi lui îi place când stăpânul îi spune vorbe de mângâiere, deşi el nu pricepe ceea ce spui, dar simte bunătatea ta. El se lipeşte de tine, îţi linge mâinile, înseamnă că ţi le sărută. Lasă biciul să fie în mâinile lucrătorului tău, dar nu pe trupul vitei tale, în afară de unele cazuri rare, când este neapărat nevoie.

Eu călătoresc mult şi întotdeauna merg fără bici, cum vreau: când repede, când încet. Caii mei îmi cunosc glasul şi înţeleg cum vreau să merg. N-am inimă să lovesc calul cu biciul. Dacă sunt în munţi, cobor din căruţă şi las calul la pas; când ajung în vârf, las calul să răsufle, iar pe loc drept îl pun să fugă. De aceea n-am avut niciodată cal care să-şi frângă picioarele sau care să se aprindă la plămâni. Se întâmplă uneori ca vreun cal să aibă beteşug, să nu fie bun. Pe acesta îl vând, dar niciodată nu umblu să înşel, îi spun dinainte cumpărătorului ce cusur are şi îl dau mai ieftin, pentru ca cel care l-a cumpărat să nu poată să se plângă: înşelăciunea te face de ocară şi este un păcat în faţa lui Dumnezeu.

În privinţa pământului şi a ţarinii tale am să-ţi spun ce am învăţat în lunga mea viaţă.

În primul rând, nu-ţi precupeţi puterile pentru ogorul tău. Este mai bine să însămânţezi mai puţin pe un teren bine lucrat, decât mult, dar pe pământ prost pregătit. Să însămânţezi pe teren bine arat, pe o mirişte bine curăţată. Aşa vei strânge o recoltă minunată; dar dacă semeni de mântuială, pe unde apuci, nu vei recolta câteodată nici măcar sămânţa, iar munculiţa ta se va pierde în zadar.

În al doilea rând, dacă pui în pământ cât trebuie, vei avea spor la recoltă. Dar dacă te vei scumpi la sămânţă, ea îţi va plăti cu ţârâita la recoltă. Nu încerca pe Dumnezeu şi nu spune: „Cât o da Dumnezeu, atâta o să rodească". Dumnezeu o să dea, dar El nu iubeşte să dea leneşului şi trântorului. Dumnezeu dă celor care, rugându-se Lui, lucrează, nu stă cu mâinile încrucişate. Îţi spun în mod deosebit să ai grijă de fâneţe. Sunt minunate cele pe care le ai, dar sunt puţin cam umede şi trebuie înconjurate cu un lanţ de canale de scurgere a apelor. Să faci acest lucru în fiecare primăvară. Dacă vei veni la mine, vom merge împreună în câmp şi pe luncă, iar acolo îţi voi povesti amănunţit cum procedez eu.

Ar mai fi multe de spus despre aceste lucruri, dar este timpul să încheiem cu vorbirea noastră despre a doua iarbă fermecată.

+ + + + +

A treia iarbă se numeşte cumpătarea şi trezvia. Aceasta este o iarbă atât de minunată şi folositoare, că ar trebui să fie cultivată şi să înflorească nu numai pe

tot pământul nostru rusesc, dar şi în întreaga lume. Seminţele acestei ierbi au fost însămânţate la noi de consistoriile noastre şi, din ordinul acestora; preoţii s-au apucat cu nădejde să crească aceste seminţe. Pe alocuri au fost şi rezultate remarcabile, dar încetul cu încetul s-au chircit, s-au corcit cu buruieni, cu pălămidă şi scaieţi, iar astăzi iarba rea şi buruiana au înăbuşit-o cu totul.

Dar să vorbesc mai limpede: beţia în popor este aproape la fel ca boala cancerului la om. Iar această boală este îngrozitoare: se iveşte nu se ştie cum în om şi începe să-l roadă, să-şi înfigă rădăcinile tot mai adânc şi mai adânc. Medicii dibaci reuşesc în unele cazuri să taie cancerul din corp şi astfel să-l salveze pe bolnav, dar cel mai adesea, aproape întotdeauna, vine moartea în chinuri înspăimântătoare... Când mă gândesc la poporul nostru, când mă uit la munca lui grea, dar şi la aceste crâşme, birturi şi taverne fără de număr, la această sărăcie a poporului şi la aceste păcate şi fărădelegi ale lui, care îşi au izvorul în cârciumi – atunci, crede-mă, nu o dată plâng cu lacrimi amare.

Însă cândva Biserica noastră a început lupta cu beţia şi consistoriile au trimis preoţilor un ordin: să se înştiinţeze lumea din toate parohiile ca oamenii să înfiinţeze Societăţi ale trezviei şi cumpătării. În toate oraşele şi satele s-ar fi tipărit cărţi pe această temă, cei care s-ar fi înscris în aceste societăţi ar fi mers la biserică, s-ar fi spovedit şi împărtăşit, iar apoi ar fi făgăduit care cum ar fi vrut, ori să bea cumpătat votcă şi alte băuturi de acest fel, ori să se reţină total de la băutură. La chemarea păstorilor lor a răspuns pe dată o

mulţime de lume: în oraşe şi sate, pretutindeni, au jurat să nu mai bea mulţi, ba au fost multe astfel de parohii unde s-au înscris toţi locuitorii în aceste Societăţi ale trezviei. De obicei făgăduia la început însuşi preotul cu familia, mai departe jurau cei din consiliul parohial şi dascălii şi cei mai buni gospodari, iar apoi, încetul cu încetul, le urmau exemplul toţi ceilalţi. Şi a început în popor o viaţă nouă, au dispărut bătăile, purtarea scandaloasă, hoţia, multe închisori au fost închise. Oamenii au devenit din nou oameni!

Dar s-a întâmplat ceea ce se spune la Evanghelie, în pilda Mântuitorului despre sămânţa cea bună şi neghina. Stăpânul a însămânţat pe ogorul său sămânţă bună – grâu, dar când oamenii dormeau, a venit vrăjmaşul lui, diavolul, şi a semănat printre grâu iarba cea rea – neghina, iar grâul a pierit. Aşa este şi aici. Preoţii noştri învăţau lumea: „Iubiţi creştini, să nu beţi! Băutura este spre păgubirea voastră! Votca este rădăcina tuturor relelor, cauza nenorocirilor voastre, a sărăciei şi a nevoilor". Şi oamenii se gândeau: „E adevărat, pe sfânta dreptate!" – şi ascultau. Când ieşeau din biserică, gândeau la fel, ajungând acasă, cugetau iarăşi că preotul i-a învăţat de bine, aşa cum trebuie, creştineşte; se sfătuiau între ei, mai chibzuiau şi începeau să meargă la biserică, să se căiască, să se mărturisească şi să făgăduiască.

Diavolul s-a temut că preoţii şi-au pus în gând să nimicească împărăţia lui, a cântărit bine lucrurile şi a spus: „Nu există ca împărăţia mea să dispară; am ajutoare, ele vor fi unelte ca să semene neghina printre grâu, iar din aceste făgăduieli nu va ieşi nimic". Şi aşa a

făcut. Deşi sper că va veni vremea când poporul nostru îşi va veni în fire şi va căpăta minte şi, aşa cum a ieşit din iobăgie cu ajutorul lui Dumnezeu, tot aşa, cu ajutorul lui Dumnezeu va ieşi din cea mai grea robie a lui – cea evreiască, din robia cea mare şi nemilostivă a votcii. Acum ea este măreaţă doamnă! Spune şi tu: ce nu poate face votca? S-a gândit un om să-l omoare pe alt om, aproapele său – n-are destulă putere fără votcă; vrea cineva să dea foc la vecinul său, să pună la cale orice altă fărădelege – votca este ajutătoarea lui; la noi fără votcă nu se naşte un om, nu se cunună, nu se moare; fără votcă nu se pun snopii în clăi, nu se ridică un stog pe fâneaţă; fără votcă nici nu cumperi, nici nu vinzi. Peste tot ea este prima şi la orice treabă e în frunte şi e sfătuitoare, şi toţi oamenii, şi toate oraşele şi satele îi slujesc ei şi lucrează pentru ea în sudoarea frunţii. Cu adevărat ea este mare cucoană. Îi plătim ei îndoit, o dajdie mai mare ca cea pentru împărat. Ea are şi putere mai mare decât a împăratului.

Se zice că a trecut prin ţinutul nostru însuşi împăratul şi s-a mirat în ce sărăcie trăim. Şi pare-se că atunci unul din miniştri, cel mai credincios slujitor al său, i-a spus următoarele cuvinte: „Înălţimea Voastră, pământul acesta va fi cel mai bogat pământ din toată împărăţia Voastră, pentru că pământul este bun, păşunile sunt mănoase, are lunci multe, are păduri, sare, fier, şi tot ce-i trebuie. Trebuie ca numai poporului să i se dea ştiinţă de carte şi cărţi bune, ca să nu fie întunecat la minte. Dar ştiinţă de carte nu poate să aibă, pentru că în cârciumi stau jidovii, că ei strică, prostesc poporul, îi dau de băut şi îl întorc de pe drumul ştiinţei

de carte. Căci evreul trăieşte din lipsa ştiinţei de carte şi din ignoranţa poporului! Dacă doriţi, Înălţimea Voastră să ridicaţi poporul din această beznă, porunciţi mai întâi să se înfiinţeze un seminar pentru pregătirea unor preoţi buni. Iar apoi daţi un ukaz pentru ca nici un evreu să nu îndrăznească să facă comerţ cu votcă în vreo cârciumă sătească. Când vânzarea votcii va fi zmulsă din mâinile evreieşti, iar din seminar vor ieşi preoţi destul de buni şi de învăţaţi, ştiinţa de carte se va răspândi fără greutate în popor, poporul îşi va construi şcoli, se va lumina şi încetul cu încetul se va îmbogăţi."

Împăratul a făcut şi una şi alta, a înfiinţat seminarul şi a semnat ukazul pentru ca în nici o cârciumă din întreaga Galiţie evreii să nu se încumete să vândă votcă. Guvernatorii au făcut cunoscut acest ukaz în toate oraşele şi satele, iar evreii şi panii au început să se gândească şi să chibzuiască: ce-i de făcut în cazul acesta? „Când poporul va înceta să mai bea, iar noi vom ieşi din cârciumi, voi, panilor, cui veţi mai vinde votcă?" În vechime nu era ca acum, când peste tot s-au făcut căi ferate, iar vasele transportă mărfuri la sute de verste într-o singură zi.. Astăzi preţul pâinii şi al votcii nu poate cădea în nici un caz atât de jos ca în acele vremuri, când un pan moşier se întâmpla să aibă o recoltă pe cinste de grâu şi de secară. Strângea recolta de pe câmp şi o punea în hambare, dar... nu avea cumpărător. „Cumpără-mi, jidane, grâul", spunea panul venind la oraş. „Ce nevoie am de el? răspundea evreul. Aici în oraş şi în sate fiecare are. Unde să-l duc?"

Erau multe grâne şi nu puteai trage un profit din aceasta, pentru că în vechime era mai puţină lume, pământul se odihnea şi rodea bine. Atunci oricine avea grâu de vânzare: şi moşierul, şi preotul, şi ţăranul. Eu însumi am văzut, cum o dată un ţăran a adus la noi în posad şase măsuri de secară, toţi evreii comercianţi l-au ocolit, nimeni n-a vrut să se uite la marfa lui.

Atunci ce era de făcut cu grâul? Moşierii l-au prefăcut în votcă. Iar votca trebuia băută neapărat la ei acasă, căci, repet, căi ferate nu existau, iar votca nu putea fi dusă în ţinuturi depărtate, unde preţul era bun. De aceea panii şi-au dat coate cu evreii cum au putut şi fiecare evreu a ajuns cârciumar. Şi nu numai că îndemnau lumea la beţie, dar pur şi simplu au legat cu sila pe mujici de votcă. Când a ieşit ukazul pomenit precum că evreii n-au voie să comercializeze votcă, i-a cuprins groaza şi pe evrei, şi pe pani, şi au început să socoată laolaltă: cum să o cârmească să scape de acest necaz? Şi iată ce-au hotărât: evreii rămân în cârciumi ca şi înainte, numai că fiecare cârciumar trebuie să urmărească cu ochi ager şi să afle negreşit când merge funcţionarul să controleze cârciumile în judeţul respectiv. În timpul venirii controlului evreul dispărea, iar lângă balerca cu votcă era un cârciumar, ca şi cum stăpânul birtului ar fi fost acest ţăran, care şi mai înainte îl înlocuia pe evreu la cârciumă sâmbăta (când nici un evreu nu face comerţ).

Evreii din oraşul reşedinţă de judeţ, verificând momentul în care pleacă funcţionarul într-o anumită direcţie, dădeau de ştire la cârciumi. De obicei un evreiaş oarecare încăleca pe vreun cal şi înştiinţa de la o

cârciumă la alta: „Mâine sau poimâine va veni controlorul la voi sau chiar guvernatorul" - şi primea pentru informaţie o anumită plată. Vine controlorul sau guvernatorul însuşi, merge la cârciumă. „Cine e aici proprietarul?" „Eu", răspunde cârciumarul năimit de evreu, şi gata.

Chiar dacă funcţionarul ştia că totul este o minciună, de ce să dea dovadă de atâta râvnă, când de la cârciumă este invitat cu amabilitate de fiecare dată de panul moşier, unde este pus la masă, iar la plecare primeşte drept cadou de la binefăcătorul moşier un car întreg plin cu vânat - căprioare, iepuri - cu putineie cu unt, cu slănină şi cu alte bunătăţuri? Astfel, pe hârtie se nota că în întreaga Galiţie nici un proprietar de cârciumă nu mai este evreu, dar în realitate în întreaga nu era Galiţie nici un cârciumar ţăran. Într-un cuvânt, votca a rămas ca şi înainte în mâinile evreilor, exact ca o sabie ascuţită asupra poporului.

Clerul nostru a acţionat împotriva beţiei prin predica din biserică, dar nu peste tot lumea a ascultat cuvântul cel bun. Cârciumile din piatră s-au înmulţit în oraşe şi sate, ba şi pe marginea drumurilor. Şi cu cât mai mult se construiau acestea, cu atât mai mult se răspândea în popor sărăcia, stricarea moravurilor, hoţia şi tot felul de păcate.

Acum trebuie să-ţi explic de ce trezvia aceasta şi aceste societăţi înfiinţate nu s-au menţinut mult şi s-a întâmplat că diavolul a încurcat cele bune începute de consistorii şi de preoţime. Încă în acel timp, când nici nu mergea vorba despre Societăţile de trezvie, între preoţii noştri au fost din aceia care ei înşişi nu foloseau

băuturile tari, urau beţia, o socoteau adevăratul duşman al poporului, propovăduiau cu toată tăria împotriva ei în biserică şi îi îndreptau pe enoriaşi la o viaţă de trezvie. Astfel a fost şi răposatul nostru părinte Andrei Leviţki, dar şi mai sever s-a dovedit fiul său Aleksandr. Acesta era de o vârstă cu mine, încă din copilărie am fost foarte apropiaţi, pentru că am învăţat împreună la şcoală cu răposatul Leonovici şi am stat în aceiaşi bancă. De la joacă ne-am împrietenit, încât nu trecea zi fără să nu fim împreună. Aleksandr a mers să înveţe la Lvov, iar eu am rămas acasă. De la dascăl am învăţat Psaltirea şi tipicul bisericesc. Dar când el se întorcea acasă de sărbători sau în vacanţe, eu alergam întotdeauna în întâmpinarea lui, iar apoi eram mereu împreună până la noua lui plecare la Lvov.

Multe ar fi de povestit... Apoi Aleksandr a intrat la seminar, l-a terminat, trebuia să se căsătorească şi să se facă preot. Înainte de căsătorie şi de hirotonisire a venit să-i viziteze pe părinţi, iar aici a petrecut pentru ultima dată aproape întreaga vară. Aleksandr nu se mândrea câtuşi de puţin cu învăţătura sa, nu a întrerupt prietenia cu mine, vechiul său amic. Mergea ca şi înainte la scăldat, uscam fânul, căram snopii şi făceam alte diferite lucrări în gospodărie, pentru că el nu se ferea niciodată să lucreze câte ceva.

Odată, când ziua era toridă, ne-am scăldat dimineaţa în râu şi am luat-o apoi către casă. Ne-am ridicat pe deluşorul de dincolo de biserică, unde este şi acum un stejar rămuros, şi ne-am aşezat să ne odihnim. Se vedea aşezarea noastră de acolo ca-n palmă cu toate cătunele din preajmă.

– Minunată este lumea lui Dumnezeu! - a spus prietenul meu. Oare de ce oamenii nu sunt atât de buni pe cât de minunată este lumea pământească? Da, oamenii nu merită ceea ce Dumnezeu a creat pentru ei, nu merită această lume a lui Dumnezeu! Unul urăşte pe altul, unul îl obijduieşte pe altul, unul e hrăpăreţ asupra celuilalt precum ştiuca asupra peştişorului! Nu-i aşa, Onufrie?

– Cam aşa ceva, răspund.

– Vezi tu, acolo e o construcţie.

– E fabrica de vinuri, răspund.

– Asta-i uzina necazului şi amarului omenesc.

– Cum aşa?

– Chiar aşa. Oamenii trudesc fără încetare ca furnicile, până îi apucă noaptea, dar rămân săraci, pentru că votca le taie pe jumătate din ce câştigă, iar unii rămân chiar fără nimic. Un astfel de om pierdut nu se opreşte de la nimic nici în faţa străinilor. De aici vin păcatele şi dezonoarea. De la votcă se petrec tot felul de lucruri rele şi tot felul de necazuri, iar până ce poporul nu va arunca cât colo votca, nu va avea parte de bine, va rămâne veşnic rob. Onufrie, tu bei votcă?

– Beau. Dar de ce?

– Eu nu beau. Din cauză că o urăsc, din cauză că pretutindeni întâlnesc copilaşi sărmani: goi, desculţi, murdari, înfometaţi... Iată de ce o urăsc, iată de ce nu mă ating de ea, trupul meu nu o primeşte, nu o primesc în casă ca pe un hoţ, ca pe un tâlhar, ca pe un pierzător de oameni, din cauză că nu este vrednică de ospitalitatea mea.

– Aleksandr, zic, atâta timp cât tu nu bei, începând din ziua de azi nu voi mai bea nici eu.

– Nu vei mai bea?

– Nu. Eu sunt om de cuvânt.

– Dar vor fi unii care te vor ispiti?

– N-am să ascult pe nimeni.

– Şi nu mi-am înşelat prietenul: din acea zi n-am mai pus votcă în gură niciodată, iar când am devenit proprietar am izgonit-o cu totul din casă. Şi eu socot că votca este un vrăjmaş şi o urăsc pe ea ca vinovată de sărăcie, de neştiinţa de carte, de umilirea şi ruşinea poporului nostru, tot aşa cum o ura neuitatul meu prieten Aleksandr.

Am luat-o fiecare în partea lui, aşa cum se despart obişnuit nişte oameni: unul către apus, iar celălalt către răsărit; dar nu am încetat să ne iubim unul pe altul şi inimile noastre au fost întotdeauna împreună. N-a existat zi în care să nu-mi aduc aminte de prietenul meu. El s-a căsătorit, a fost hirotonit şi a primit o parohie undeva departe, de partea cealaltă a Nistrului. A fost un om nefericit, pentru că a iubit adevărul, întotdeauna a mers pe drumul cel drept şi nici o putere nu putea să-l întoarcă din drumul cel drept. A murit la o vârstă tânără – l-au sugrumat vicleniii vrăjmaşi. A murit sărac, lăsând o soţie, copii orfani, dar Dumnezeu nu i-a lăsat: toţi au învăţat şi au ieşit oameni adevăraţi. Astfel, pentru faptele cele drepte ale tatălui, Domnul i-a răsplătit pe copii. Înainte de a muri mi-a trimis o scrisoare, pe care o păstrez până astăzi, ca să-mi amintesc de el. Cum am să închei povestea mea, am să ţi-o dau s-o citeşti.

După ce a plecat în parohia sa de la Nistru, nu ne-am mai văzut vreme de şase ani. În acest timp s-a măritat o nepoată orfană a părintelui Andrei Leviţki, iar Aleksandr a venit la ea la nuntă. Era toamna devreme, timpul era minunat, cu nopţi cu lună, ţin minte şi acum. După cununie a început masa de nuntă. Cânta muzica, oaspeţii se veseleau, cântau, cum se întâmplau lucrurile atunci în casa unor preoţi. În toiul petrecerii Aleksandr s-a apropiat de mine, m-a luat de braţ, am ieşit încetişor şi ne-am îndreptat către dealul de dincolo de biserică, sub stejarul de care ţi-am vorbit. Acolo, ne-am aşezat unul lângă altul, ca doi vechi prieteni, şi între noi a început o convorbire pe care o ţin minte bine şi pe care nu o voi uita niciodată.

– Cu greu te-am recunoscut, Aleksandre, i-am zis, aşa de mult te-ai schimbat. Ai fost bolnav, ce s-a întâmplat?

– Am fost bolnav, frate, şi continui să fiu bolnav de inimă. Astăzi lumea a ajuns astfel, că cei fără inimă trăiesc în huzur, iar mie Dumnezeu mi-a dat o inimă mai mare decât trebuie, şi uite că sunt nefericit. Duc o viaţă grea, foarte grea!

– Duci o viaţă grea? Iar eu gândeam că trăieşti ca în sânul lui Dumnezeu. Acolo la voi, dincolo de Nistru e un ţinut minunat, înfloritor, vesel, pământul e bun, roditor. Cum s-a putut întâmpla să duci o viaţă grea?

– Ascultă, am să-ţi povestesc. Voi, mirenii, credeţi că nu există om mai fericit decât popa... Şi eu credeam aşa, până n-am cunoscut lumea şi oamenii, dar acum văd lucrurile cu totul altfel ca înainte. Ştii că sunt la a doua parohie?

– De ce? Prima nu ţi-a plăcut?

– Mie îmi place pretutindeni, dar nu mă lasă să trăiesc unde îmi place şi mă gonesc din loc în loc ca pe un criminal. Iar acum va trebui să hălăduiesc până ce mă voi linişti pe vecie într-un mormânt. Panii nu m-au îndrăgit deloc şi mă urgisesc, iar tu ştii şi singur că preoţii sunt în mâinile lor.

– Pentru ce s-au mâniat pe tine?

– S-o luăm la rând. Când am fost numit la prima parohie şi m-am dus acolo, m-am uitat la toate: biserica, acareturile, grădinile, pământul. Am făcut cunoştinţă cu oamenii. Apoi m-am rugat la Domnul Dumnezeu: „Doamne, facă-Se voia Ta, fie ca oasele mele păcătoase să-mi rămână aici. Nu vreau multe bunuri. Vreau să trăiesc numai pentru enoriaşii mei, vreau să le fiu călăuzitor şi cârmuitor în tot ceea ce este bine. Pământul acesta, eu şi munca mea cinstită mă vor hrăni". Am mers cu soţia să mă prezint la moşier, proteguitorul bisericii mele. Acesta m-a primit ca pe un frate bun, cu bucurie şi amabilitate nelimitate, şi mi-a cerut să mă adresez lui la toate nevoile mele. Pe loc i s-a dat pădurarului ordin să mi se dea lemne din pădurea boierească, şi lemn pentru construcţie. Iar peste câteva zile, mă uit: unii lucrători ai panului arau cu plugurile, alţii semănau, alţii boroneau câmpul. „Doamne, am mulţumit lui Dumnezeu cu lacrimi în ochi, pentru ce mi-ai trimis atâta milă să trăiesc laolaltă cu oameni atât de buni?" Curând moşierul a venit el însuşi să mă viziteze de casă nouă, a aflat de toate cele ce-mi lipsesc, a vorbit un pic, a stat puţin, mi-a făgăduit din nou ajutorul său, iar la despărţire mi-a strâns mâna tare şi

mi-a zis: „O mână spală pe alta". Ultimele cuvinte mi-au trecut pe lângă urechi, dar ele au avut însemnătatea lor.

– A doua zi vin tâmplarii, zugravii, verifică ce e de lucrat şi se pun pe treabă la casă: ne-am reconstruit locuinţa mea cum nu se poate mai bine, tot ce trebuie au făcut! În fiecare zi soţia mea mergea la conac la pani: mare prietenie cu moşiereasa de parcă nu mai puteau trăi una fără alta! Animalele mele păşteau în luncă la moşier iarbă din cea grasă. Ce mai, nu era viaţă, ci un adevărat rai!

– Dar m-am uitat eu mai bine şi văd mare necaz! Nimeni nu ştia să-şi facă cruce cum trebuie, nimeni nu ştia *Tatăl nostru*, nimeni nu a auzit de cele zece porunci. Doar marea cucoană votca îşi întinsese împărăţia ei peste tot, până şi în cea mai sărmană izbă. Vine ziua de duminică, sărbătoare, în biserică aproape nimeni, în crâşmă plin ochi dis-de-dimineaţă. La amiază acolo nu mai ai unde arunca un ac: cântă la vioară, dansează, cântece, pe urmă se ceartă, se bat, se judecă...

Arendaşul evreu, cu o barbă lată şi deasă, calcă apăsat ca un boier, în halat de atlas. În casa lui vezi numai aur şi argint, la prânz ciorbe şi carne, iar ţăranul mănâncă cvas cu ceapă şi, întunecându-şi mintea cu trăscău urât mirositor, uită că şi el este om! Magazia evreiască geme de averi, căci totul este scos de pe urma blestematei de votci băute de ţărani. Iar lumea nu poate pune în discuţie de ce este aşa. Fiecare crede că aşa şi trebuie să fie, că altminteri nu e cu putinţă.

După prima mea liturghie de duminică am anunţat că după vecernie va avea loc o discuţie. S-au

tras clopotele de vecernie... n-a venit nimeni. În toată biserica era doar pălimarul şi dascălul. „Părinţele, de ce vă mai trudiţi degeaba? - zice pălimarul. Pe aici lumea nu-i obişnuită cu aşa ceva. La noi, că e vreo sărbătoare, că e duminică, tot timpul cântă lăutarii la cârciumă şi de aceea băieţii şi fetele stau toată ziua acolo".

În duminica următoare, tot după liturghie, le spun ca să vină la vecernie şi la o discuţie. Dar biserica a rămas din nou goală: a venit doar o fată. Am fost bucuros şi de asta, i-am dat învăţătură numai ei. Fata a plecat din biserică fericită că acum ştie să-şi facă cruce aşa cum trebuie şi că a învăţat să citească cum se cuvine rugăciunea *Tatălui Ceresc* (Crezul).

În a treia duminică au venit la discuţie şase oameni, în a patra – doisprezece, în a cincia – jumătate de biserică era plină. Le-am dat învăţătură cu toată râvna, tineretul mă asculta cu plăcere şi îmi răspundea cu chibzuinţă. Mă bucuram foarte tare, era atâta har şi veselie în sufletul meu, mai ceva dacă mi s-ar fi dăruit o grămadă de bani. Dar bucuria mea n-a durat mult. Iankel, evreul arendaş de la cârciumă, s-a dus c-o falcă în cer şi cu una-n pământ direct la moşier: „Multiubite pane! Dumneavoastră nu ştiţi ce se întâmplă la noi! se întâmplă ceea ce nu s-a mai pomenit! Oi-vei! E tâlhărie, furtişag, e de groază ce se întâmplă! Eu plătesc arenda, plătesc pe muzicanţi, iar tot poporul e la biserică! N-a mai fost aşa ceva. Dacă merge treaba tot aşa, arenda n-o să mai facă nici jumătate din banii de astăzi, iar eu şi cu dumneavoastră, multiubite pane, scuzaţi-mă, dar o să rămânem ca nişte sărăntoci! Ai-vai! de ce să-l înveţi pe mujik? Pfiu! Cui îi trebuie asta?"

- Dragă Iankele, dar sunt şapte zile într-o săptămână, a zis moşierul. Aceste două-trei ceasuri n-o să-ţi aducă daune atât de mari.

- Multiubite pane, a răspuns Iankel, plecându-se până la pământ. Sunteţi un om inteligent şi ştiţi şi singur: aceste ceasuri de duminică mă costă pe mine mai scump decât tot restul săptămânii! Oh, vă spun cinstit, dacă mi se taie aceste ore, arenda ajunge la jumătate!

- Bine, bine, zice panul, linişteşte-te, Iankele, voi sta eu de vorbă cu preotul.

- Vă rog să vorbiţi. Eu, un biet evreu, nu se cade să fac asta!

Ovreiul a plecat, iar la boier s-a început o discuţie cu soţia mea. Iankel, pasămite, are absolută dreptate. El poate să se ruineze, iar arendarea cârciumii aduce moşiei un venit net de o mie cinci sute de ruble. De ce să-l înveţi pe mujik? Până acum el a fost bun şi aşa, n-are decât să rămână ignorant. Deîndată ce mujikul va învăţa ceva, el va începe să nu mai asculte nici de boier, nici de preot, va înceta să mai lucreze, se va lenevi şi toţi vor avea de pierdut din pricina asta: şi panul, şi preotul, şi chiar mujikul însuşi. Aşa spuneau boierul, boieroaica şi un musafir care erau de faţă, iar soţia mea, din simplitate, îi aproba. Au hotărât acolo ca soţia mea să vorbească cu mine să nu mai chem lumea la discuţii, iar drăguţul pan i-a spus la despărţire că îl invită pe părintele duminica viitoare după liturghie să vină pe la el, să-şi mai treacă timpul jucând cărţi.

Vine soţia mea acasă şi îmi povesteşte toate acestea. „Ei, ce zici? - mă întreabă. Mergi duminică la el?"

– Nu, nu merg, nu pot merge. Merg la biserică.

– Dar ştii ce-mi miroase mie?

– Ştiu: vom pierde mila panului. E drept, trăim bine, chiar foarte bine din aceste milostenii ale panului. Dar spune-mi, draga mea, pentru ce mă aflu eu aici? Pentru asta am fost pus aici, ca să ţin poporul în ignoranţă, în imoralitate, în năravuri şi obiceiuri sălbatice şi fără rost şi în păcate ticăloase? Sau am fost pus ca să mă străduiesc să scot poporul din acest întuneric, să mă străduiesc să le tălmăcesc la toţi cum trebuie să trăiască şi ce să facă, dacă vor să fie oameni, iar nu animale, să trăiască pentru Dumnezeu şi pentru sufletul lor, iar nu pentru pan, evreu şi pentru votcă?

La aceste cuvinte soţia a început să tremure de frică: „Puţin timp am fost fericiţi noi amândoi, puţin! Acum mi s-a dus fericirea!"

Şi a simţit bine inima ei nenorocirea: din acea zi am devenit amândoi nefericiţi. Dar ce-aveam să fac? Nu puteam să fac altfel!

– Maşa, nu plânge. Cei orfani îl au pe Dumnezeu. El nu ne va părăsi! Văd şi eu că nu mai e de trăit aici, dar mai sunt şi alţi moşieri, nu ca cel de aici. Adevăraţii nobili au inimile mai uşoare, sufletele mai înălţătoare: vom găsi undeva o altă parohie. Iar ca să bat în retragere nu pot, asta m-ar ucide. Dacă m-aş lepăda de datoria mea din cauza milosteniilor panului, n-aş mai cuteza să ridic ochii în faţa enoriaşilor, m-aş ruşina ca un copilaş.

– Alţii trăiesc cu panul în pace şi bună înţelegere.

– Şi eu vreau să trăiesc în pace. Dar eu nu mă bag în treburile lui moşiereşti; aşa şi el să nu îndrăznească să dea dispoziţie în biserică.

– O să ne distrugi! Or să te arunce în nu ştiu ce parohie săracă!

– Fie şi aşa. Dar spune-mi, draga mea, oare toată ţărănimea noastră sau fie şi numai aceste o mie două sute de suflete ale enoriaşilor mei i-a creat Dumnezeu pentru pani şi evrei? Oare pentru asta trăiesc ei în lumea lui Dumnezeu, ca panul şi evreul să treacă gâtlejurile lor spirtuite în lista unei surse sigure de câştig. Iar eu să privesc liniştit la toate acestea şi să spun: „Da, voi nu sunteţi oameni, înseamnă că nu sunteţi nici creştini"?

Dar cuvintele mele n-au putut să-i schimbe ideile. A doua zi s-a dus să se plângă la părinţii ei.

Au venit socru-meu cu un cumnat şi m-au luat la refec. Socrul, un bătrân „cu experienţă", zice:

– Aleksandre, noi înţelegem totul, dar trebuie să ai minte. Mai taci şi tu din gură, fii mai smerit.

– Şi ce vei obţine din asta? – îmi zice şi cumnatul. Doar faptul că în locul tău va veni altul, necunoscut, iar lumea se va beţivăni şi mai tare. Tu singur te distrugi, iar înlocuitorul tău va primi un loc bun fiind nevrednic de asta; iată urmările deciziei tale.

Aşa de mult m-au întors cum au vrut, că le-am promis ca în duminica următoare să merg la moşier să joc cărţi. Socrul şi cumnatul au plecat, soţia s-a liniştit, totul era în ordine. Dar conştiinţa mea nu se liniştise, mă apăsa şi mai tare pe suflet.

A doua zi dis-de-dimineaţă soseşte domnul Iankel în persoană, un bărbat bine, cu o ţinută impozantă, rar mi-a fost dat să văd astfel de evrei. S-a oprit în prag, s-a înclinat respectuos şi mi-a aruncat o privire din cap până-n picioare.

- Ce lucruri bune ai de spus? - întreb.

- Mă numesc Iankel şi ţin în arendă cârciuma de la moşierul de aici de treizeci de ani. Am fost la pan. El m-a rugat să vă transmit plecăciunile sale şi să vă rog ca cuvioşia voastră să nu introduceţi noi reguli.

- Care noi reguli?

- În ceea ce priveşte discuţiile cu enoriaşii, părinte! Din cauza asta eu am pierderi mari, şi nu atât eu, cât panul. Căci ştiţi, arenda îi dă panului un venit de o mie cinci sute de ruble, iar cum mujikul este bătut la cap cu tot felul de vorbe şi nu este lăsat să petreacă duminicile, de unde să scoţi aceşti bani?

- Dar dumneavoastră, evreii, ce faceţi sâmbăta? Mergeţi şi dumneavoastră la cârciumă să petreceţi sau staţi acasă, citiţi cărţi, vă instruiţi?

- Ai-vei! Dumneavoastră, părinte, sunteţi un om învăţat şi inteligent, dar ne puneţi pe acelaşi calapod pe noi, evreii, cu mujikul! Evreii sunt un popor finuţ, iar mujikul e ca mujikul. Totuna cu dobitoacele! Nu-i daţi învăţătură, pentru că Dumnezeu nu l-a făcut pentru asta.

- Atunci pentru ce l-a făcut Dumnezeu?

- Pentru ca el să muncească la pan şi la dumneavoastră. De ce vă trebuie norod învăţat? Aşa se poate îmbogăţi. Ai-vai! Doamne păzeşte, şi pe noi, şi pe dumneavoastră de un norod bogat! Mujikul e bun atâta

timp cât e sărac. Când e sărac, se încovoaie şi poţi să faci cu el ce vrei. Dacă el, Doamne fereşte, ar ajunge bogat, ar mai veni oare să muncească la dumneavoastră? Aşa este bine, că poporul e sărac şi îi place votca. Pentru votcă mujikul şi ară, şi seamănă, şi coseşte, şi treieră, face totul.

În acest moment a intrat soţia mea şi m-a apucat de mânecă, ca să merg într-o odaie alăturată. Aici şi-a îndreptat ochii ei blânzi către mine şi mi-a zis:

– Aleksandre! Văd că te-ai băgat în discuţii de prisos cu Iankel. Nu uita ce mi-ai promis aseară!

– Nu te alarma, i-am răspuns, fii liniştită: cum am hotărât, aşa voi face. Apoi m-am întors la Iankel:

– Ei, bine, mergeţi acasă, am să trec pe la boier.

Evreul a făcut o plecăciune şi a plecat.

În aceiaşi zi au venit la mine un băiat şi o fată – mă roagă să-i cunun. I-am sfătuit să postească şi să repete rugăciunile, precum şi să aducă o notificare de la biroul moşierului; pe atunci nu se puteau cununa iobagii fără permisiunea moşierului. Seara vine tatăl viitorului mire, face o plecăciune şi zice:

– Am venit la dumneavoastră, părinte, să vă anunţ că poate n-o să iasă încă nimic cu nunta. Cu Iankel n-o scoţi la capăt.

– Cum n-o scoţi la capăt?

– În privinţa votcii, părinte!

– A scumpit-o sau ce?

– Nu, nu a scumpit-o, părinte, dar Iankel îmi dă multă. Douăsprezece vedre în cap! Iar eu sunt mujik sărac. N-am atâţia bani şi nici n-am ce vinde. Am o văcuţă, da-i prăpădită rău, parcă ce preţ pot lua pe ea!

Nici lui Iankel nu-i ajung banii. Am doi boişori, dar pe ăştia nu-i pot să-i vând: cu ei muncesc la boieresc.

– De ce-ţi trebuie douăsprezece vedre. Ia una, poftim... două, îţi va ajunge!

– Aşa zic şi eu, dar nu-mi dă notificarea.

– Care notificare?

– Ieri am fost la birou, acolo mi s-a poruncit să mă duc la Iankel şi să aduc de la el o ţipişcă cu o ştampilă precum că m-am înţeles cu el câtă votcă să iau. Aşa-i regula la noi. Ajung eu la Iankel, iar el îmi şi pune să iau douăsprezece vedre. Oricât l-am rugat, oricât am plâns eu şi soţia, n-a vrut: ia, zice, douăsprezece vedre şi gata, nu vă scad nici jumătate de vadră!

– Ia te uită! Mai roagă-l şi tu!

– Degeaba, părinte, degeaba! nu numai că m-am rugat, i-am căzut la picioare să mai scadă ceva. Nimic! Iankel doar râdea de mine şi toţi ceilalţi jidani râdeau.

– Şi ce pot să fac eu? Fără notificare nu pot să cunun!

– Of, amară ni-i soarta! – începu să plângă mujikul. Apoi se apropie să ia binecuvântare şi plecă.

– Şi mie îmi curgeau lacrimile. Căci asta e sclavie, adevărată sclavie! O, sărmane popor! Până când vei mai suferi? În ziua următoare vin băiatul şi fata să repete rugăciunile.

– Ei, aveţi notificarea?

– Avem, răspunde flăcăul cu un oftat, da' scump ne-a costat! Am vândut vaca şi nu a ajuns, am zălogit salba de mărgean. Maică-mea plânge şi se jăluieşte, că-ţi vine să fugi afară din izbă. Ei, dar parcă ce putem face!

A venit duminica. După liturghie nu am mai dat de ştire despre convorbirile duminicale, dar lumea m-a întrebat. Am răspuns că sunt invitat la conac. Numai Dumnezeu ştie ce era în sufletul meu, dar nu aveam ce face. Pe seară merg cu soţia la conac să jucăm cărţi. Dar în gândul meu era tot blestemata aia de notiţă a lui Iankel şi tot sărmanul nostru ţăran, care se târâie la picioarele evreului necreştin şi venetic, iar acesta râde de el şi-l batjocoreşte! Nu puteam să uit cum bietul om a trebuit să mâne la iarmaroc singura lui văcuţă, care îi hrănea întreaga familie, şi să o vândă pentru o jumătate de preţ, cum soţia lui îşi zălogeşte la acelaşi Iankel ultima salbă de mărgean, la care a lucrat un veac, ca să-şi înfrumuseţeze chipul. Din ce cauză toate acestea? Din cauza votcii ticăloase, pentru ca Iankel şi panul să stăpânească ei!

- Părinţelul nostru e puţin cam trist, zice boierul.

- Şi eu am observat asta, zice boieroaica, părintele nu-i în apele lui, parcă e dus cu gândul. Sunteţi sănătos?

- A răcit puţin şi are guturai – zice nevastă-mea.

Iar eu stau ca pe ace în fotoliul boieresc.

– Nu-i aşa că-i mai bine să vă petreceţi vremea aici, cu noi, continuă boieroaica, decât să vă distrugeţi sănătatea cu aceşti mitocani? Ăştia-s animale, dobitoace! Pentru ce aceste discuţii, învăţături ale dumneavoastră? Părintele ar fi vrut să-i facă oameni, dar asta e o muncă în zadar.

N-am scos un cuvânt, dar simţeam cum sângele mi se urca la cap, iar inima îmi bătea în piept ca un ciocan.

Aşa a fost bucuria care m-a aşteptat la pan, la jocul de cărţi! Seara când am venit acasă, soţia n-a putut să scoată nici un cuvânt de la mine. Mi-era ruşine faţă de mine ca preot, ca păstor, care mi-am părăsit turma, mi-am uitat datoria şi m-am dus acolo unde sunt cu totul alte noţiuni despre Dumnezeu, despre om, despre scumpul meu popor! Până dimineaţa m-am frământat în pat şi n-am putut să pun geană pe geană. Capul mi se învârtea ca o morişcă, fierbinţeala îmi ardea sufletul... Aşa o zi, a doua, a treia, umblam ca un bolnav.

Sâmbătă vine alergând la mine tatăl mirelui, plâns:

– Oh, batiuşka, binefăcătorule, părinte duhovnicesc! Mare nenorocire! Ce să facem, săracii de noi?

– Ce s-a întâmplat?

– Eu, părinte, cum ştiţi şi dumneavoastră, m-am înţeles cu Iankel la douăsprezece vedre. I-am dat banii, am zălogit salba şi am luat votca. Am adus butoiul acasă şi l-am pregătit cum se cuvine pentru ca totul să fie în regulă. A stat butoiul aşa până marţi. Deodată am simţit un iz de votcă în izbă. Ce să fie asta? Butoiul e la locul lui, nimeni nu a umblat la el. De ce să fie iz? Ne-am liniştit şi nu ne-am mai străduit să scoatem butoiul din ambar, cum îl pusesem. Azi dimineaţa a ieşit nevasta din izbă şi îi miroase a votcă în curte! A mers după miros şi a dat peste un lichid vâscos. Era de la votcă! Ne repezim la butoi: e gol-goluţ! Necuratul de jidan ne-a dat butoiul cariat şi a curs toată votca! Părinte, ce să fac acum?

– Nu pot să te ajut nicicum!

– Uitaţi-vă cum stă treaba, părinte. Mâine o să-i cununaţi, nu-i aşa, nu cumva să se scurgă toată votca! Eu am rămas la Iankel, i-am povestit ce pocinog mi-a făcut, ticălosul, iar el face: „Trebuia, zice, să vă aduceţi butoiul vostru, dacă al meu nu e bun!" şi încă râdea: „Acum n-o să-ţi dea notificarea, trebuie să mai cumperi votcă".

– Dar nu ai încă notificarea?

– Mi-au făgăduit să-mi dea, dar nu mi-au dat.

– Atunci cum am să fac eu cununia? Mergi din nou la pan, încearcă să obţii notificarea de la el. Ai pierdut din cauza ei şi vaca, şi banii. Cât despre votcă, las-o boalelor. Fără ea e şi mai bine: va fi mai puţină beţivănie şi păcate mai puţine.

Sărmanul om s-a apucat cu mâinile de cap şi a ieşit, lacrimile curgându-i râu. Seara a venit din nou la mine. Nu i s-a dat notificarea, i s-a poruncit să mai ia de la Iankel încă trei vedre. Acest lucru m-a indignat nespus. La rugămintea enoriaşului am scris la birou, implorându-i să aibă milă de bieţii oameni şi să nu-i oropsească în fel şi chip. De la birou am primit un răspuns scurt: „Vă rugăm să nu vă amestecaţi în treburile iobagilor mei şi să nu vă puneţi în situaţia de apărător al lor. Preotul are dreptul de a-i cununa, moşia – de a le da sau nu acceptul". Din acel moment piciorul meu n-a mai călcat pe la moşier. Animalele mele au început să fie gonite de pe moşia panului, morarul a primit ordin să nu primească grâul meu pentru măcinat, deşi aveam drept prin lege, mi s-au dat cele mai proaste lemne de foc şi în nişte locuri unde nici nu puteai pătrunde. Animalele mele au început să piară

din lipsa hranei, m-au lovit tot felul de năpaste. În cele din urmă, boierul a mers la mitropolit şi a spus cum că eu agit lumea! Mai pe scurt, în eparhia mea a fost numit un preot, despre care Iankel s-a informat din vreme şi a găsit că „e un om foarte convenabil." Şi, într-adevăr, a fost foarte convenabil, dar ce să mai vorbim! A trebuit să plecăm toamna târziu, în postul lui Filip, pe drumuri desfundate şi în mizerie. Lucrurile noastre s-au udat şi s-au stricat, eu însămi am răcit grav. De atunci tuşesc şi mă îmbolnăvesc des.

La noul loc am găsit numai pustiu: casa fără acoperiş, aplecată într-o rână din cauza vechimii, alte acareturi nu existau. În biserică numai dezordini, în eparhie – beţie, hoţie, sărăcie. Într-un cuvânt, Onufrie, sunt necăjit, tare necăjit!

Iată ce mi-a povestit atunci prietenul meu şi mi s-a strâns inima de durere, când am văzut că un suflet atât de curat rabdă atât pentru poporul său.

A fost mutat din nou de la acea parohie şi tot aşa a rătăcit de şase ori de ici-colo, s-a ruinat definitiv şi şi-a pierdut sănătatea. În al cincisprezecelea an de preoţie i s-a dat, în sfârşit o eparhie de stat la Gor. Aici ar fi putut să se liniştească şi să se odihnească, dar a venit moartea. Poftim, citeşte scrisoarea pe care a trimis-o înainte de a se prăpădi. Citeşte tare…

Nikolai: „Dragul meu prieten! Să ştii că atunci când vei citi această scrisoare, eu voi fi într-o lume mai bună, unde nu mă vor ajunge nici panii, nici jidovii, nici votca. Mult am suferit în această lume, dar nu-mi pare rău, că l-am slujit pe Dumnezeu şi pe semenii mei, deşi mă simt dator în faţa copiilor mei. Nu le las avere, nu le

las de fapt nimic, în afară de binecuvântarea mea, ca să slujească cu credinţă şi fără făţărnicie poporul lor, călăuzindu-l pe acesta către cunoaşterea lui Dumnezeu şi a Adevărului, cum m-am străduit să slujesc şi eu. Este drept, puterile mele au fost prea slabe şi împărăţia întunericului şi a păcatului a biruit. Dar va veni ceasul când poporul va cunoaşte pe Dumnezeu şi se va înţelege pe sine, se va înţelepţi, se va trezi şi va dobândi cinstea şi fericirea sa. Dacă peste o săptămână nu vei primi o altă scrisoare de la mine, roagă-te pentru sufletul meu: acesta va fi semn că trupul meu este de-acum în mormânt. Te îmbrăţişez din inimă şi binecuvântez pe soţia şi copii tăi.

Al tău pe veci, Aleksandr!"

Pe faţa lui Onufrie se prelinseră lacrimi curate şi sincere, cum curată şi sinceră a fost prietenia, care i-a legat pe aceşti oameni.

Câtva timp nu a putut vorbi. Nikolai plângea şi el în tăcere. În sfârşit, bătrânul îşi continuă spusele:

- De fiecare dată când citesc această scrisoare, nu pot să nu plâng. Dar ne-am luat cu vorba şi ne-am depărtat de miezul adevărat al discuţiei noastre – trezvia şi cumpătarea. Ei, înţelegi tu acum de ce Societăţile de trezvie nu s-au menţinut, în pofida ordinului consistoriului şi în pofida faptului că preoţii, ce-i drept nu toţi, dar aproape toţi, au avut dorinţa fierbinte şi fermă de a zmulge poporul din înfricoşătoarea robie a votcii?

+++++

Nikolai: Înţeleg, bunicule, acum înţeleg. Dar care mai este a patra iarbă?

Onufrie: Multe ar merita să fie spuse despre a patra iarbă, despre muncă. E un lucru foarte important. Ascultă şi cată fiecare cuvânt al meu.

Domnul Dumnezeu a dat fiecăruia dintre noi câte o aptitudine deosebită: unuia pentru ştiinţă, altuia pentru o anume artă, altuia pentru meserie, altuia pentru agricultură, altuia pentru apicultură şi tot aşa.

Dar cinstea şi meritul omului în faţa lui Dumnezeu constau în faptul ca fiecare să fie devotat cu toate puterile şi cu tot sufletul acelei ocupaţii pentru care are aptitudine.

Spune şi tu, nu e minunat că pe om l-a dus capul să folosească aburul pentru a se deplasa pe pământ şi pe mare, că astăzi acest abur mişcă mori, uzine, fabrici şi face tot felul de minuni pe lume?

Se aude că se poate duce o batoză în câmp, iar acolo treieră într-o zi o gireadă, ba şi bobul este bine treierat, curat, separat de ce e rău, aşa că îl iei direct şi îl pui în hambar! Iată ce înseamnă munca! Căci omul nu munceşte numai cu mâinile, ci şi cu capul: se gândeşte şi se răzgândeşte cum să facă ceva inteligent şi folositor, cum să facă cu puteri puţine o lucrare mare, cum să îmbunătăţească ce-i rău, să înmulţească ce-i puţin, cum să se folosească cât mai bine de ceea ce ne-a dat Dumnezeu. Unul gândeşte ceva, altul mai adaugă şi el, al treilea îi îndreaptă pe amândoi şi iese o treabă folositoare pentru toţi.

Aşa lucrează şi alte popoare: muncesc cu mâinile şi cu capul, chibzuiesc şi, altminteri spus, inventează

unelte dibace, maşini şi tot felul de utilaje, scriu cărţi, învaţă unii de la alţii şi totul merge mai departe.

Ehei, e mare deosebire de la o muncă la alta! Ce folos că ţăranul nostru lucrează din răsputeri, când munca lui n-are nici o noimă, când truda lui nu-i aduce nici un folos. Iată un exemplu. La bazar aduc toţi produse, care ce are – pâine, slănină, o vacă, un cal. Colo sunt transporturile noastre de pâine şi de cartofi, dincolo ale coloniştilor nemţi tot de pâine şi de cartofi; femeile noastre cu unt şi lapte, ale nemţilor tot cu unt şi lapte. Apar cumpărătorii, dar fiecare se apropie de la început de neamţ, deşi neamţul îşi vinde marfa mai scump decât ţăranul nostru. Pâinea la neamţ e albă, pufoasă,din grâu vânturat. Neamţului i-ar fi ruşine să vină în târg cu pâine din grâu nevânturat, neagră. Orice neamţ are pe lângă hambar o vânturătoare, vântură grâul şi de două ori, şi din acea pâine aduce la bazar; restul de boabe le dă la cal, la vite, la păsări.

Iar mujikul nostru aduce un fel de pâine cu gunoaie, iar preţul e pe măsură! Evreii aşa şi zic: pâinea nemţească e de pani, cea rusească e de mujik.

Ştiu că există şi la noi gospodari şi gospodine de frunte, dar să spunem drept, cam puţini.

Fireşte, vara, la seceriş poporul nostru lucrează într-adevăr, pentru că ştie că dacă nu va lucra, va pieri de foame. Dar în alte anotimpuri? Când vine iarna şi se înzăpezesc drumurile, este chemată lumea să cureţe zăpada (nu pe degeaba, cu plată). Şi ce să vezi: la o lucrare pe care ar termina-o repede unul, au ieşit zece, iar ceea ce ar face zece, face o sută de oameni, pentru că nu lucrează, ci doar îşi pierd vremea stând în ger.

Apare câte unul în silă, dar uită-te la el cum ridică lopata, cum clădeşte zăpada, de parcă mai plăcut iar fi să îngheţe bocnă decât să se pună pe treabă, cum geme, cum gâfâie, cum oftează din rărunchi, iar după fiecare lopată se odihneşte şi stăăă... un sfert de ceas, până ce se gândeşte în care loc mai potrivit din morman să bage din nou lopata...

Te uiţi la toate acestea şi te gândeşti, că dintr-un asemenea popor nu poate să iasă nimic acătării, doar dacă numai Bunul Dumnezeu nu suflă în el un nou duh şi îl iluminează, pentru că el, aşa cum a fost rob, aşa şi rămâne. El încă nu este om liber, ci un rob, care lucrează numai atunci când simte varga deasupra lui; iar cum varga nu este, el nu are nici cinste, el nu se ruşinează să stea toată ziua fără treabă, apoi să întindă mâna după plată!

Şi toate acestea se întâmplă, cred, pentru că de veacuri poporul nostru a căpătat un nărav: nu are grijă de ce va fi mâine, el măcar să-şi trăiască ziua de azi. Pentru că vremurile din trecut au fost cu adevărat îngrozitoare. Poporul a suferit din cauza neslobozeniei iobăgiste, plus că viaţa avea de suferit şi din cauza deselor invazii: tătară, poloneză, germană, turcă, suedeză şi câte şi mai câte...

Întreabă aceste kurgane-morminte, care sunt presărate pe pământul nostru şi care acoperă oase tătăreşti, turceşti şi ruseşti. Ele îţi vor spune: „Îngrozitor a fost în vremurile, când pe aceste plaiuri hălăduiau hoardele tătare". Poate că ai văzut lăcuste şi ştii cum năvălesc acestea în nouri întunecaţi pe ogoare, într-o singură noapte rod tot, până la ultimul spic;

zboară dimineaţa de pe ogor, iar în locul lor rămâne pământul negru. Astfel de nouri întunecaţi s-au abătut asupra pământului nostru, aceştia fiind tătarii: ucideau sau luau oamenii în robie, tâlhăreau totul fără cruţare, iar ce nu puteau lua şi duce cu ei, ardeau şi distrugeau; în urma lor nu rămânea nimic, doar un pustiu. Dar iată că potopul tătăresc se retrăgea. Poporul care a izbutit să se salveze, ascunzându-se în păduri, în desişuri, în stufărişuri, în mlaştini neumblate se întoarce la cenuşa rămasă. Ce să facă? Bietul om îşi face la repezeală un bordei ca vai de el, ca o colibă. Să trăiască şi el, căci fiecare se gândea fără să vrea: de ce să-mi durez o izbă ca lumea, de ce să mă îngrijesc a-mi rostui o gospodărie, să muncesc, să-mi irosesc ultimii bănişori, când poate că peste o lună, peste jumătate de an, iar o să năvălească tătarii şi vor arde şi jefui totul? Iar tătarii au fost stăpâni în Pământul rusesc nu un an, nu doi, ci aproape trei sute de ani! De aceea în poporul nostru a apărut acest nărav: să trăieşti doar ziua de azi, iar mâine – cum o da Dumnezeu.

Ne uităm la nemţi şi ne minunăm că au case durabile, că fiecare are fântână în curte, pe lângă casă o grădină, dar şi ei au anumite obişnuinţe de la moşii şi strămoşii lor. În ce fel? Când nouă ni se dădea foc şi eram ruinaţi, nemţii stăteau în ţara lor, ca în sânul lui Avraam, trăiau fără probleme şi necazuri ca ale noastre. Chiar şi mai târziu, acum două sute de ani, când turcii au ajuns la Viena, nemţii nu s-au putut descurca cu ei, iar poporul nostru şi-a vărsat iar sângele pentru ca nemţii să stea în pace. Le vine uşor acum să râdă de ignoranţa noastră, de sărăcia noastră; le vine uşor acum

nemţilor colonişti să aducă o organizare socială solidă, când ei nu au cunoscut năvălirile tătare şi mâna slavă i-a salvat de jugul sub care noi am suferit veacuri întregi.

Însă trebuie să recunosc cu amărăciune: ne temem şi ne ruşinăm de muncă, de efort. La noi este obicei ca meşteşugarul să fie neapărat, dacă nu neamţ, atunci poleac, iar negustorul să fie evreu, de parcă noi nici nu am fi popor. Locuitorii din oraşele noastre sunt tot mai mulţi evrei şi alţi străini. Rusul ştie numai să mânuiască plugul de lemn şi ici-acolo câte unul iese învăţător sau preot.

De aceea şi suntem săraci, pentru că la noi toate profiturile cad în mâini străine şi din munca noastră se îmbogăţesc străinii. Trebuie să depunem muncă şi silinţă în toate, iar fiecare tată bun din ţara aceasta, când are copii şi avere, trebuie să se străduiască să scoată din ei meseriaşi, negustori, pentru ca încetul cu încetul în ţara noastră să ia fiinţă o pătură orăşenească rusească de meseriaşi şi negustori.

Am rămas în urmă, este adevărat, am rămas foarte mult în urmă, dar cu bunăvoinţă, cu muncă sârguincioasă vom recupera totul.

Nu va pieri poporul nostru. Îşi va veni în fire, va lăsa năravul băutului, se va instrui, se va apuca sârguincios de munca câmpului, de meserii, de comerţ şi de celelalte ocupaţii folositoare. Şi, va da Dumnezeu, cândva vom lua locul străinilor.

Pentru toate acestea trebuie numai binecuvântarea şi ajutorul lui Dumnezeu, minte, trezvie, râvnă şi tărie

în duh, ca să rămânem pe drumul nostru şi să nu ne temem de nici un fel de înfrângeri şi piedici.

Prin această dorinţă din suflet, dragul meu nepot, îmi închei spusele despre cele patru ierburi. Cultivă şi tu cu râvnă aceste ierburi.

La aceste cuvinte Onufrie se ridică în picioare, se ridică şi Nikolai. Bătrânul îşi făcu semnul crucii şi, întorcându-se spre icoana Mântuitorului, începu să se roage: Atotputernice Dumnezeule, Carele ai făcut cerul şi pământul şi toată suflarea, îndură-Te de sărmanul popor rus şi fă-l să cunoască pentru ce l-ai făcut!

Iisuse Hristoase, Mântuitorul lumii, Carele ai deschis ochii celui născut orb, deschide ochii şi poporului nostru rus, ca să cunoască sfântă voia Ta, să se lepede de tot răul şi să ajungă popor temător de Dumnezeu, înţelept, trezvitor, iubitor de muncă şi cinstit!

Duhule Sfinte Mângâietorule, Carele pogorât-ai la Cincizecime asupra apostolilor, vino şi Te sălăşluieşte întru noi. Încălzeşte cu sfânta râvnă inimile păstorilor noştri duhovniceşti, pentru ca lumina învăţăturii dumnezeieşti să se reverse asupra Pământului rusesc, şi totdeodată pogoară pe el toate bunurile cele pământeşti şi cereşti. Amin!

Aşa ruga-ne-vom mereu: nu numai pentru sine, ci pentru întreg poporul nostru scump, iar Domnul auzi-va rugăciunea noastră şi ne va da ceea ce cerem.

Aici se încheie discuţia noastră.

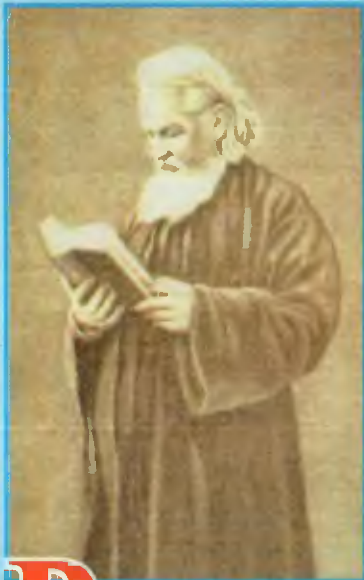
Dumnezeu să te aibă în pază!

Se tipăreşte după cartea protoiereului Ioan Naumovici: *„Cetîre putevoditelea dobroi jizni"*, izdanie 3-e.
S. Peterburg, Galernaia ul., d. nr. 6, 1901
„Biblioteca parohială", editor V. I. Şemiakin

Carte editată cu aprobarea sfântului Sinod pentru uzul bibliotecilor şcolilor duminicale.

ISBN: 973-98655-8-6

Protoiereul Ioan Grigorievici Naumovici s-a născut în 1826, în Ucraina apuseană, în familia unui învățător. În 1851, după absolvirea cursului gimnazial și a Seminarului din Lvov, a slujit ca preot al Bisericii unite cu Roma. În 1881 țăranii greco-catolici, păstoriți de el, și-au manifestat dorința de a trece la Ortodoxie. Autoritățile poloneze au considerat această dorință drept crimă. Principalul vinovat în opinia judecătorilor era pr. Ioan. După cinci luni de arest preventiv a fost acuzat de „încălcarea liniștei și ordinii publice, și condamnat la opt luni de închisoare. Papa Lev XII l-a excomunicat și l-a depus din treaptă.

În 1885 pr. Ioan a trecut la Ortodoxie. A fost numit protoiereu și a slujit la început ca misionar eparhial, apoi ca preot-paroh al unei biserici din împrejurimile Kievului. Ultimii ani din viață și i-a închinat, în principal, activității literare.

Cea mai cunoscută operă literară a sa a fost revista „Știința", în care pr. Ioan se străduia să învețe poporul, dimpreună cu buna viețuire și dreapta credință, dându-i și noțiuni folositoare din diferite ramuri ale științei. Deviza „Științei" era: roagă-te, muncește, învață, fii trezvitor.

Protoiereul Ioan a trecut la Domnul în 1891, la vârsta de 65 de ani.

A fost înmormântat, conform testamentului, la Kiev, în cimitirul Askoldova moghila.